

**مروری بر تجربیات کشورهای منتخب در ساماندهی
مجوزهای کسب و کار و درس‌هایی برای ایران**

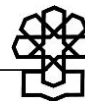
معاونت مطالعات اقتصادی

کد موضوعی: ۲۲۰
شماره مسلسل: ۱۷۶۱۰
تیرماه ۱۴۰۰

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۳	مقدمه
۴	۱. انواع موافقت دولت برای آغاز کسب و کار
۶	۲. بررسی نظام مجوزدهی در کشورهای مختلف
۶	۲-۱. ایالات متحده آمریکا
۱۱	۲-۲. اتحادیه اروپا
۱۲	۲-۳. آلمان
۱۵	۲-۴. مالزی
۱۹	۲-۵. سنگاپور
۲۲	۲-۶. کره جنوبی
۲۴	۲-۷. قزاقستان
۲۶	۲-۸. آذربایجان
۲۹	۳. مقایسه و تحلیل نظام مجوزدهی در کشورهای منتخب، درس‌هایی برای ایران
۲۹	۳-۱. نقش قوانین و مقررات در نظام مجوزدهی کشورهای منتخب
۲۹	۳-۲. برنامه‌های اصلاح و تسهیل نظام مجوزدهی کسب و کار
۳۰	۳-۳. درگاه الکترونیکی مجوزهای کسب و کار
۳۱	۳-۴. نحوه طبقه‌بندی انواع موافقت پیشینی در کشورهای منتخب
۳۲	۳-۵. نهاد متولی تسهیل نظام مجوزدهی کسب و کار در کشورهای منتخب
۳۴	۴. نگاهی به نظام مجوزدهی کسب و کار در ایران
۳۵	جمع‌بندی و پیشنهاد
۴۰	منابع و مأخذ

مروری بر تجربیات کشورهای منتخب در ساماندهی مجوزهای کسب‌وکار و درس‌هایی برای ایران

چکیده

برای نخستین بار در ماده (۷) «قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی» (مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۸) دولت مکلف به ایجاد شفافیت و تسهیل شرایط صدور مجوزهای کسب‌وکار شده است اما با گذشت حدود ۱۳ سال از الزام قانونی و اصلاحات مکرر قانون، هنوز نظام مجوزدهی مطلوبی در کشور برای کسب‌وکارها ایجاد نشده و حداقل الزام قانون مبنی بر شفافیت مجوزها نیز اجرا نشده است.

در این گزارش تلاش شده است تا با مرور تجربه چندین کشور موفق در استقرار نظام مجوزدهی مطلوب، رهنمودهایی برای اصلاح و بهبود نظام مجوزدهی کسب‌وکارها در ایران استخراج شود. براساس مقایسه و تحلیل قوانین، مقررات، سیاست‌ها و برنامه‌های تسهیل صدور مجوزهای کسب‌وکار کشورهای آلمان، مالزی، کره جنوبی، سنگاپور، ایالات متحده آمریکا، قزاقستان و آذربایجان می‌توان گفت:

۱. برای انجام اصلاحات نظام مجوزدهی کسب‌وکار لزومی به وضع و اصلاح قانون نیست. اصلاحات در قالب برنامه‌های دولت نیز می‌تواند انجام شود.

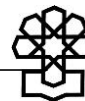
۲. برنامه‌های اصلاح و تسهیل نظام مجوزدهی کسب‌وکار را می‌توان در سه گام پیگیری کرد: ایجاد پایگاه اطلاع‌رسانی برای شفافیت شرایط صدور مجوزهای کسب‌وکار، بررسی و بازمهندسی مجوزهای کسب‌وکار و الکترونیکی کردن فرایندهای صدور مجوزهای کسب‌وکار.

۳. متداول‌ترین روش‌ها برای کاهش بار اداری مجوزهای کسب‌وکار «ایجاد درگاه الکترونیکی»، «ادغام مجوزها» و «حذف مجوزهای غیرضروری» بوده‌اند.

۴. درگاه الکترونیکی برای اطلاع‌رسانی مجوزها در کمترین زمان ممکن در همه کشورهای مورد بررسی ایجاد شده اما امکان صدور مجوزها از درگاه واحد الکترونیکی در یک فرایند تدریجی و چندساله در معدودی از کشورها فراهم شده است.

۵. در کشورهای قزاقستان و آذربایجان، مجوزها براساس سطح ریسک (از نظر ایمنی، سلامت و بهداشت، حفظ محیط زیست و ...) برای جامعه به چند سطح و طبقه تفکیک شده‌اند و فرایند متفاوتی برای دریافت مجوز هر طبقه از جمله محدودیت زمانی برای صدور طبقات مختلف تعیین شده است.

۶. استقرار نهادهای کارآمد و ایجاد فضای رقابت سالم در هر کشور، پیش‌نیاز حذف تدریجی نظارت پیشینی (الزام به اخذ مجوز) و جایگزینی نظارت پسینی بر فعالیت کسب‌وکارهاست.
۷. نقش و مسئولیت نهاد متولی در فرایند تسهیل مجوزها در هر کشور متناسب با ظرفیت آن نهاد در نظر گرفته شده است.
- براساس اصول مشترک برای تسهیل نظام مجوزهای کسب‌وکار در کشورهای مختلف می‌توان موارد زیر را به‌طور کلی برای پیشبرد برنامه اصلاح مجوزهای کسب‌وکار در ایران پیشنهاد داد:
۱. پایگاه الکترونیکی اطلاع‌رسانی شرایط صدور مجوزهای کسب‌وکار در اسرع زمان تکمیل شود. این اقدام، اولین گام برای تسهیل مجوزدهی در همه کشورهای مورد بررسی بوده است. درگاه مذکور در همه کشورها حاوی اطلاعات شرایط، مدارک، مبانی قانونی، مرجع صدور و با قابلیت جست‌وجوی مجوزها براساس نوع فعالیت و کسب‌وکار، مرجع صدور یا بخش اقتصادی و یا همه موارد بوده است.
 ۲. در گام دوم، بازبینی و مهندسی مجدد فرایندهای مجوزدهی باید از سوی نهاد متولی (در حال حاضر طبق قانون هیئت مقررات‌زدایی ذیل وزارت امور اقتصادی و دارایی) با جدیت پیگیری شود. فرایند مهندسی مجدد با حذف مجوزهای غیرضروری، ادغام بخشی از مجوزها، تسهیل شرایط و کاهش مدارک برخی مجوزها و ... فرایند نسبتاً طولانی و در بعضی موارد چند ساله است که می‌تواند در چندین مرحله و با تعریف نماگرهای ارزیابی عملکرد مشخص تعیین شود.
 ۳. گام سوم که می‌تواند هم‌زمان با گام دوم پیگیری شود، ایجاد درگاه الکترونیکی صدور مجوزهای کسب‌وکار است. امکان و سرعت اجرای این مرحله بیش از هر چیز به توسعه دولت الکترونیک در کشورها بستگی دارد و غالباً ذیل برنامه‌های دولت الکترونیک و به سرپرستی متولی ایجاد و توسعه دولت الکترونیک یا با همکاری بسیار نزدیک با نهاد مذکور صورت می‌گیرد. ایجاد درگاه صدور مجوزها در کشورهای مورد بررسی چندین سال به طول انجامیده و در برخی کشورها با درگاه اطلاع‌رسانی مجوزها ادغام شده و در برخی دیگر درگاهی جداگانه با عملکردی متفاوت است.
 ۴. برای تسهیل مجوزهای کسب‌وکار لزومی به وضع و اصلاح قانون نیست. بسیاری از کشورها اصلاحات مجوزهای کسب‌وکار را که عموماً در حیطه مقررات‌گذاری دولتی هستند از طریق طراحی و پیاده‌سازی برنامه‌های دولت اجرا می‌کنند.
 ۵. تعیین زمان ضرب‌الاجل برای صدور مجوز به‌عنوان راهکار در کشورهای آذربایجان و قزاقستان استفاده شده است. اما زمان باید معقول و متناسب با شرایط کشورها تعیین شود. درحالی‌که آذربایجان سقف زمانی هفت روز برای اجازه‌نامه را با وجود جمعیت بسیار اندک و قزاقستان سقف زمانی ۱۵ روز برای اجازه‌نامه را با

توجه به پیشرفت سریع در دولت الکترونیک تعیین می‌کند، اتحادیه اروپا کاهش زمان همه مجوزها به یک ماه را کافی ندانسته و خطری برای جامعه و محیط زیست تلقی می‌کند. از این رو چنانچه از راهکار تعیین ضرب‌الاجل در مقررات ایران استفاده شود باید امکان بررسی‌های لازم در زمان تعیین شده در نظر گرفته شود.

۶. نظارت دوره‌ای برای تسهیل مجوزهای کسب‌وکار ضروری است. پیشرفت‌ها در کاهش زمان، پیچیدگی و هزینه مجوزها باید به صورت دوره‌ای رصد شوند. نهاد متولی تسهیل باید ملزم به انتشار اطلاعات عملکرد با تعیین نماگرهایی مانند زمان مورد نیاز برای صدور مجوز، تعداد مجوزهایی که فرایند صدور آنها به طور کامل الکترونیکی شده‌اند، تعداد یا درصد درخواست‌های رد شده برای مجوز به دلیل مغایرت با قوانین و مقررات، تعداد مجوزهای بررسی شده با هدف اصلاح فرایند یا ادغام و ... شود.

۷. در بلندمدت با هدف کاهش نظارت پیشینی از بعد الزام کسب‌وکارها به دریافت مجوز، محیط نهادی لازم برای نظارت پسینی و ایجاد فضای رقابت سالم در اقتصاد ایران فراهم شود. استقرار نظام مالیاتی کارآمد و عادلانه و شفافیت هرچه بیشتر اطلاعات اقتصادی می‌تواند به ایجاد فضای رقابت و کاهش کنترل و نظارت دولت در عرصه فعالیت‌های اقتصادی کمک کند.

مقدمه

مجوزهای کسب‌وکار بخش کلیدی محیط کسب‌وکار کشورها هستند، چراکه آغاز و ایجاد اغلب کسب‌وکارها مستلزم اخذ مجوز از حاکمیت است. بنا به تعریف، مجوز کسب‌وکار حقی است که حاکمیت (هر نهاد اداری زیرمجموعه حاکمیت) به شخصی که شرایط تعیین شده در قوانین و مقررات را دارا باشد، برای انجام نوع خاصی از فعالیت اقتصادی اعطا می‌کند.

مجوزها و سایر اشکال موافقت‌های پیشینی، شرایط و قواعدی را به کسب‌وکارها تحمیل می‌کنند و از دید آنها نوعی مانع محسوب می‌شوند اما در مقابل به مقررات‌گذار این امکان را می‌دهند که فعالیت‌هایی که شکست بازار در آنها مشهود است یا برای عموم جامعه ممکن است مخاطراتی به همراه داشته باشند یا تهدید بالقوه منابع طبیعی و محیط زیست باشند را کنترل کنند. بنابراین دولت‌ها باید تلاش کنند تا قواعد مجوزدهی با کمترین هزینه و به ساده‌ترین شکل برای کسب‌وکارها برقرار شود.

دولت برای نخستین بار در ماده (۷) «قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی» (مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۸) مکلف به ایجاد شفافیت و تسهیل شرایط صدور مجوزهای کسب‌وکار شده است. حکم یادشده یک بار در اول تیرماه ۱۳۹۳، یک بار در ماده (۵۷) «قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور» (مصوب ۱۳۹۴/۲/۲۰) و بار دیگر در اسفند ۱۳۹۹ تحت عنوان «قانون اصلاح مواد (۱) و (۷) قانون

اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی» اصلاح شده است. اما گذشت حدود ۱۳ سال از الزام قانونی و اصلاحات مکرر قانون، هنوز نظام مجوزدهی مطلوبی را در کشور ایجاد نکرده و حداقل الزام قانون مبنی بر شفافیت مجوزها نیز اجرا نشده است.

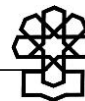
در این گزارش تلاش می‌شود تا با مرور تجربه چندین کشور موفق در استقرار نظام مجوزدهی مطلوب، رهنمودهایی برای اصلاح و بهبود نظام مجوزدهی کسب و کارها در ایران استخراج شود. بدین منظور در مورد کشورهای منتخب، سؤال‌های زیر پاسخ داده می‌شود:

- قوانین و مقررات چه نقشی در نظام مجوزهای کسب و کار کشورهای منتخب داشته‌اند؟
 - سازمان‌ها و نهادهای متولی نظام‌بخشی و تسهیل مجوزهای کسب و کار در کشورهای منتخب کدامند؟
 - آیا سامانه‌های الکترونیکی برای اطلاع‌رسانی، درخواست و صدور مجوزهای کسب و کار در کشورهای منتخب ایجاد شده‌اند؟ عملکرد این سامانه‌ها به چه نحو است؟
 - مجوزدهی به کسب و کارها چگونه طبقه‌بندی می‌شوند و ملاک طبقه‌بندی به انواع اجازه‌نامه (Permit)، مجوز (License)، اعلان (Notification) و ... به چه نحو است؟
 - آیا برنامه‌هایی برای شفافیت و تسهیل مجوزهای کسب و کار در کشورهای منتخب طراحی شده است؟ اجرای چنین برنامه‌هایی چه تأثیری بر بهبود نظام مجوزدهی کشورها داشته است؟
- پس از تبیین انواع متفاوت موافقت برای آغاز کسب و کار و برخی تعاریف و مفاهیم کلیدی در موضوع مجوزها، تجربه تک‌تک کشورها براساس سؤال‌های معین بررسی شده و سپس در بخش پایانی با مقایسه و تحلیل تجربیات، اصول و قواعد مشترک نظام مجوزدهی مطلوب، چگونگی فرایند اصلاحات و درس‌هایی برای ایران ارائه خواهد شد.

۱. انواع موافقت دولت برای آغاز کسب و کار

موافقت دولت برای آغاز و ادامه فعالیت کسب و کارها انواع مختلفی دارد. پیش از بررسی نظام مجوزدهی کشورها، تعریف انواع موافقت با هدف درک تمایز میان آنها در این بخش مرور می‌شود.

- **ثبت «Registration»:** همه کسب و کارها برای رسمی شدن نیاز به ثبت دارند اما برخی می‌توانند بدون دریافت مجوز فعالیت کنند و صرفاً ثبت کسب و کار برای فعالیت رسمی کفایت می‌کند.
- **مجوز «License»:** معادل واژه فارسی، «مجوز» در زبان انگلیسی دو واژه «License» و «Permit» به کار می‌رود که اگر چه در فرهنگ لغت، تعریف مشابه دارند و بعضاً هم معنی یکدیگر ذکر شده‌اند اما در زمینه کسب و کارها مفهوم کاربردی متفاوتی دارند. واژه «License» عمومی‌تر است و اعطای اجازه انجام کاری یا استفاده از چیزی را نشان می‌دهد. این واژه غالباً بر «صلاحیت» دلالت می‌کند و برای افرادی که در مشاغلی

که می‌تواند آسیب برای کسی داشته باشد لازم است. بعضی اوقات کسب «License» به آزمون نیاز دارد چنانکه لازمه مجوز حرفه‌ای آزمون است مانند مجوز پزشک یا آرایشگری.^۱

• **اجازه‌نامه^۲ «Permit»:** نوع خاصی از «License» است که معمولاً برای مقولات مربوط به «ایمنی» به کار می‌رود. مانند مجوزهای سلامت و ممکن است قبل از اعطا نیاز به بازرسی وجود داشته باشد. مانند مجوز ایمنی آتش‌سوزی ساختمان یا مجوز بهداشت برای سالن زیبایی.^۳

• **اعلان «Notification»:** اعلان یا اطلاع، در مورد کسب‌وکارهایی به کار می‌رود که نیازی به اخذ مجوز ندارند و صرف آگاهی حاکمیت برای شروع فعالیت کفایت می‌کند.

• **گواهی‌نامه «Certificate»:** به معنای سند رسمی که واقعیتی را تأیید می‌کند و غالباً برای تأیید گذراندن دوره آموزشی به کار می‌رود.

• **استعلام «Inquiry»:** به معنای درخواست اطلاعات، در فرایند اعطای هر نوع مجوز ممکن است نیاز به دریافت اطلاعات از هر نهاد یا سازمان، برای بررسی و پذیرش درخواست مجوز باشد.

• **موافقت «Approval»:** این واژه هم به معنای عام همه انواع موافقت حاکمیت به کار می‌رود و هم منظور از این واژه می‌تواند عدم نیاز به اخذ مجوز یا اجازه‌نامه و آغاز کسب‌وکار صرفاً از طریق ثبت و تأیید باشد.

• **مجوز عمومی «General License»:** این اصطلاح به دو شکل در نظام مجوزدهی کشورها تعریف شده است. منظور از مجوز عمومی می‌تواند اعطای حق برای انجام انواع فعالیت‌های مشابه تحت یک مجوز باشد یا منظور از مجوز عمومی احراز شرایط عمومی فردی برای انجام فعالیت اقتصادی به همراه تأیید شرایط عمومی مکان فعالیت باشد. بنابراین مفاهیم گفته شده، همه کسب‌وکارها در همه جای دنیا برای آغاز فعالیت رسمی و در گام

نخست باید ثبت شوند. مرحله ثبت برای دریافت اطلاعات کسب‌وکارها و اخذ مالیات ضروری است. در مرحله دوم ممکن است دریافت مجوز یا موافقت پیشینی دولت برای آغاز کسب‌وکار الزامی باشد. مجوز کسب‌وکار، حقی است که حاکمیت به کسب‌وکار برای آغاز یا ادامه فعالیت اعطا می‌کند و در سه نوع قابل دریافت است: مجوز، اجازه‌نامه و اعلان که شدت و نحوه کنترل در این سه نوع بنابه تعریف قوانین و مقررات، متفاوت است. در فرایند دریافت هر یک از سه نوع موافقت پیشینی ممکن است به انواعی از استعلام، تأییدیه، گواهی‌نامه، موافقت‌نامه و ... نیاز باشد.

1. <https://www.thebalancesmb.com/business-licenses-and-permits-398925>

۲. دو واژه مجوز و اجازه‌نامه در فارسی هم معنا هستند و صرفاً برای ایجاد تمایز میان عبارات انگلیسی License و Permit که مفهوم متفاوت دارند دو واژه مختلف برای ترجمه انتخاب شده است.

3. Ibid.

۲. بررسی نظام مجوزدهی در کشورهای مختلف

در این بخش تجربه کشورهایی که گام‌های مؤثری برای کاهش زمان، هزینه و پیچیدگی فرایندهای صدور مجوزهای کسب‌وکار برداشته‌اند مرور می‌شود.

۱-۲. ایالات متحده آمریکا

تقریباً همه کسب‌وکارها در ایالات متحده آمریکا به نوعی از مجوز فدرال، ایالتی یا محلی نیاز دارند.^۱ پورتال‌های الکترونیکی متعددی در سطح فدرال، ایالتی و محلی، اطلاعات مربوط به مجوزها و امکان درخواست و صدور مجوز را فراهم می‌کنند. البته همچنان فرایند صدور بخشی از مجوزها در ایالات مختلف به شکل سنتی و به صورت مراجعه حضوری امکان‌پذیر است. همچنین شرکت‌های خصوصی مختلف خدمات مشاوره یا دریافت مجوز برای کارآفرینان را ارائه می‌دهند.^۲

قانون کاهش تشریفات اداری (PRA)^۳ در سطح فدرال در سال ۱۹۸۰ با هدف کاهش بار تشریفات اداری برای کسب‌وکارهای خصوصی و شهروندان به تصویب رسیده است. اداره کسب‌وکار کوچک (SBA) آژانس دولتی ایالات متحده آمریکا برای حمایت از کارآفرینان و کسب‌وکارهای کوچک است که در سال ۱۹۵۳ تأسیس شده است. یکی از وظایف اصلی SBA ارائه مشاوره به کسب‌وکارهای کوچک است. در وبسایت SBA راهنمای کاملی برای کسب‌وکارها شامل بخش‌های «طرح کسب‌وکار»، «شروع کسب‌وکار»، «اداره کسب‌وکار» و «توسعه کسب‌وکار» وجود دارد. در بخش شروع^۵ کسب‌وکار مراحل مختلفی که یک کسب‌وکار نوپا باید طی کند معرفی و تشریح شده‌اند. این مراحل شامل:

- **انتخاب محل کسب‌وکار:** از آنجایی که مالیات، ثبت و مقررات کسب‌وکارها شامل مجوزها در ایالات

متفاوت هستند ابتدا باید مکان فعالیت کسب‌وکار تعیین شود.

- **انتخاب ساختار کسب‌وکار:** در این بخش ساختارهای متفاوت کسب‌وکار مانند سهامی خاص و

شرکت با مسئولیت محدود، معرفی و تشریح می‌شوند. انتخاب ساختار شرایط ثبت شرکت در سطح ایالتی و محلی را تعیین می‌کند.

1. <https://www.bizfilings.com/toolkit/research-topics/staying-compliant/understanding-business-licenses>

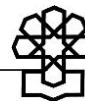
۲. پنج شرکت برتر در ارائه خدمات مجوزهای کسب‌وکار در ایالات متحده آمریکا عبارتند از:

Incfyle, Incorp, Bizfilings, Corpnet, Mycorporation
<https://startupsavant.com/best-business-license-services>

3. The Paperwork Reduction Act

4. Small Business Administration

5. Launch

- **انتخاب نام کسب و کار:** امکان تعیین نام کسب و کار و معرفی چهار روش متفاوت برای تعیین نام در این بخش وجود دارد.
- **ثبت کسب و کار:** پس از تعیین مکان و ساختار کسب و کار، امکان ثبت فدرال، ایالتی و محلی فراهم است و شرایط ثبت در هر سطح به طور کامل تشریح شده است.
- **اخذ شناسه مالیاتی فدرال (EIN) و ایالتی:** اخذ شماره شناسایی کارفرما که همان شماره شناسایی مالیاتی فدرال است در مورد همه کسب و کارها به جز کسب و کار با مالکیت انحصاری که نیروی کار استخدامی ندارد الزامی است و به صورت آنلاین دریافت می شود. به علاوه برای دریافت شماره شناسایی مالیاتی هر ایالت باید به وبسایت مربوطه در هر ایالت مراجعه شود.
- **درخواست مجوز:** مجوزهای فدرال به طور کامل معرفی شده و پیوند با مرجع صدور فراهم است. برای مجوزهای ایالتی و محلی باید به وبسایت مربوطه مراجعه شود.
- **افتتاح حساب بانکی کسب و کار:** راهنمای چگونگی افتتاح حساب بانکی و مزایای آن تشریح شده است.
- **اخذ بیمه کسب و کار:** معرفی انواع بیمه و مراحل خرید بیمه در این بخش قابل مشاهده است.

شکل ۱. پورتال اداره کسب و کار کوچک ایالات متحده آمریکا، بخش شروع کسب و کار، درخواست مجوز

The screenshot shows the SBA website's 'Apply for licenses and permits' page. The page features a navigation menu on the left with options like 'Launch your business', 'Pick your business location', and 'Apply for licenses and permits'. The main content area includes a title 'Apply for licenses and permits', a sub-header 'Most small businesses need a combination of licenses and permits from both federal and state agencies...', and a 'Content' section with links for 'Federal licenses and permits' and 'State licenses and permits'. The SBA logo and navigation links are visible at the top.

Source: <https://www.sba.gov/business-guide/launch-your-business/apply-licenses-permits>

درخواست مجوز در ایالات متحده آمریکا:

همان گونه که پیش تر اشاره شد اکثر کسب و کارهای کوچک در آمریکا به اخذ مجوز از آژانس های فدرال و ایالتی نیاز دارند. شرایط و هزینه براساس نوع فعالیت کسب و کار، مکان و قواعد دولت محلی متفاوت است. در ادامه، فرایند درخواست مجوز در سطوح مختلف مرور می شود.

الف) مجوزهای فدرال

چنانچه فعالیت کسب‌وکار را یک آژانس فدرال مقررات‌گذاری کرده باشد به کسب مجوز فدرال نیاز است. ابتدا بررسی می‌شود که آیا کسب‌وکار مدنظر در فهرست زیر قرار دارد یا خیر. سپس آژانس فدرال مربوطه و چگونگی درخواست مجوز بررسی می‌شود. شرایط و هزینه‌ها به نوع فعالیت و آژانس صادرکننده مجوز بستگی دارد. جدول زیر فعالیت‌هایی که در سطح فدرال نیاز به مجوز دارند نشان می‌دهد.

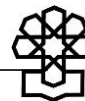
جدول ۱. فهرست فعالیت‌هایی که در ایالات متحده آمریکا در سطح فدرال نیاز به مجوز دارند

فعالیت کسب‌وکار	شرح	مرجع صدور
کشاورزی	واردات و نقل و انتقال بین ایالتی حیوانات یا تولیدات مربوط به حیوانات، گیاهان و فناوری زیستی	اداره کشاورزی ایالات متحده آمریکا
نوشیدنی الکلی	تولید، عمده‌فروشی، واردات و فروش نوشیدنی الکلی در سطح خرده‌فروشی	دفتر مالیات و تجارت دخانیات و الکل
هوانوردی	کسب‌وکار مربوط به به‌کارگیری هواپیما، حمل‌ونقل کالا یا افراد از طریق هوا، تعمیر و نگهداری هواپیما	اداره کل هوانوردی فدرال
اسلحه، مهمات و مواد منفجره	تولید، معامله و واردات اسلحه، مهمات و مواد منفجره	دفتر الکل، دخانیات، اسلحه و مواد منفجره
حیوانات وحشی و ماهی	واردات و صادرات حیوانات وحشی و تولیدات مربوطه	خدمات حیوانات وحشی و ماهی ایالات متحده آمریکا
ماهیگیری تجاری	صید تجاری هر نوع ماهی	اداره کل اقیانوسی و جوی ملی
حمل‌ونقل دریایی	حمل‌ونقل از طریق دریا و اقیانوس	کمیسیون حمل‌ونقل دریایی فدرال
حفاری و استخراج معدن	حفاری برای گاز طبیعی، نفت یا سایر منابع طبیعی در زمین‌های فدرال	دفتر اجرایی محیط زیستی و امنیت
انرژی هسته‌ای	تولید انرژی هسته‌ای تجاری برای تسهیل چرخه سوخت یا مشارکت در توزیع و در دسترس قرار دادن مواد هسته‌ای	کمیسیون مقررات‌گذاری هسته‌ای ایالات متحده آمریکا
پخش رادیویی و تلویزیون	انتشار اطلاعات توسط رادیو، تلویزیون، ماهواره و غیره	کمیسیون ارتباطات فدرال
حمل‌ونقل و پشتیبانی	مجوز کسب‌وکاری که حمل بار سنگین و حجیم دارد توسط ایالات صادر می‌شود اما اداره حمل‌ونقل آمریکا می‌تواند به دفتر ایالتی درست هدایت کند.	اداره حمل‌ونقل ایالات متحده آمریکا

مأخذ: وبسایت SBA، مجوزهای فدرال.

ب) مجوزهای ایالتی

مجوزهای ایالت، شهر و روستا به نوع فعالیت و مکان کسب‌وکار بستگی دارد و هزینه‌ها نیز متفاوت خواهد بود. ایالت‌ها گرایش به وضع مقررات در طیف گسترده‌تری از فعالیت‌ها نسبت به دولت فدرال دارند. برای

مثال کسب‌وکارهایی که معمولاً به صورت محلی مقررات‌گذاری می‌شوند شامل مزایده‌ها، ساخت‌وساز، خشک‌شویی، کشاورزی، لوله‌کشی، رستوران‌ها و خرده‌فروشی هستند. برخی مجوزها پس از مدتی منقضی می‌شوند که غالباً تمدید از صدور اولیه آسان‌تر است. وبسایت هر ایالت برای یافتن مجوزهایی که نیاز است باید بررسی شود. SBA لینک به آژانس‌های مجوز کسب‌وکار در هر ۵۰ ایالت را فراهم می‌کند.^۱ هر ایالت ممکن است کسب‌وکارها را ملزم به اخذ چندین نوع متفاوت مجوز کند. رایج‌ترین مجوزها و اجازه‌نامه‌های ایالت‌ها عبارتند از:

- **مجوزهای حرفه‌ای:**^۲ در همه ایالات، مجوزهای حرفه‌ای لازم است. افراد شاغل در این حرفه‌ها برای نشان دادن مهارت یا آموزش خاص باید مجوز ایالت را در آغاز به کار اخذ کنند. مشاغلی مانند پزشکی، پرستاری، حقوق، دندانپزشکی، آموزش، حسابداری، دامپزشکی، داروسازی، روانشناسی، مهندسی، معماری، تعمیر اتومبیل، لوله‌کشی، کارهای برقی، بنگاه معاملات ملکی و آرایش زنانه. نوع مشاغلی که به مجوز نیاز دارند در ایالات مختلف ممکن است متفاوت باشد.^۳

- **اجازه‌نامه مالیات بر فروش:**^۴ چنانچه کسب‌وکار کالا یا خدماتی مشمول مالیات فروش شود باید درخواست اجازه‌نامه فروش را در ایالت خود ثبت کند.^۵

- **اجازه‌نامه‌های زیست‌محیطی:**^۶ بسیاری از ایالات کسب‌وکارهای مشخصی را به اخذ اجازه‌نامه‌های کنترل آلودگی الزام می‌کنند. کسب‌وکارهایی که به نوعی آب یا هوا را آلوده می‌کنند علاوه بر اخذ اجازه‌نامه از ایالت یا آژانس‌های فدرال، احتمالاً باید از آژانس‌های محلی نیز کسب اجازه کنند.^۷

ج) مجوزهای محلی

هر شهر و روستا مجوزهای خاص خود را نیاز دارد که اطلاعات آن باید از دفتر کسب‌وکار محلی اخذ شود. علاوه بر مجوز عمومی کسب‌وکار، در ادامه رایج‌ترین انواع مجوزهای سطح محلی معرفی می‌شوند.^۸

۱. همچنین برای جست‌وجوی مجوزهای مربوط به هر ایالت می‌توان به لینک زیر مراجعه کرد:

<https://www.countyoffice.org/business-license-search>

2. Professional/Occupational Licenses

3. US Chamber of Commerce, Starting a Business? A Guide to Business Licenses & Permits, 2021, <https://www.uschamber.com/co/start/startup/business-licenses-and-permit-guide>

4. Sales Tax Permit

5. The Balance Company, Small Business, 2020

جهت بررسی بیشتر به نشانی زیر رجوع کنید:

<https://www.thebalancesmb.com/business-licenses-and-permits-398925>

6. Environmental Permits

7. Ibid

۸. به طور مثال برای مشاهده فهرست مجوزهای اداره مجوزهای شهر فیلادلفیا (ایالت پنسیلوانیا) به لینک زیر مراجعه کنید: <https://www.phila.gov/departments/departments-of-licenses-and-inspections/>

- مجوز عمومی کسب‌وکار:^۱ اکثر کسب‌وکارها نیاز به مجوز عمومی برای آغاز فعالیت در شهر یا روستای خاص دارند. این مجوز اغلب به‌سادگی گواهی ثبت‌نام مالیات است که پذیرش قانونی آغاز فعالیت کسب‌وکار در منطقه است. همچنین عموماً اولین مجوز از چندین مجوزی است که از شهر یا روستای محل فعالیت کسب‌وکار اخذ می‌شود.^۲

- اجازه‌نامه‌های سلامت:^۳ اگر کسب‌وکاری شامل آماده‌سازی، تحویل و توزیع غذا می‌شود و یا شامل تماس با جسم انسان می‌شود (مانند سالن ناخن یا ماساژ یا استخرها) نیازمند اخذ اجازه‌نامه سلامت است. اداره محلی سلامت قبل از صدور اجازه‌نامه و پس از صدور آن به‌صورت سالیانه بازرسی انجام می‌دهد. همچنین لازم است «دوره دست‌اندر کار غذا»^۴ تکمیل و گواهی‌نامه آن اخذ و به‌روزرسانی شود.^۵

- اجازه‌نامه‌های منطقه‌ای:^۶ مقررات منطقه‌ای محلی تعیین‌کننده مکان فعالیت انواع کسب‌وکارها هستند. قبل از ساخت ساختمان جدید، تغییر کاربری ساختمان موجود برای کاربرد متفاوت، بازسازی قابل توجه ساختمان و فعالیت کسب‌وکار در داخل خانه مسکونی باید مقررات منطقه‌ای ملاحظه شود و در صورت نیاز، اجازه‌نامه دریافت شود.^۷

- اجازه‌نامه‌های ساختمان:^۸ اجازه‌نامه ساختمان در سطح محلی برای هر تغییر اساسی در ساختمان لازم است.^۹

- اجازه‌نامه آتش‌سوزی:^{۱۰} چنانچه کسب‌وکاری مواد آتش‌زا استفاده می‌کند و یا به‌طور کلی برای استفاده عمومی مشتریان بازگشایی می‌شود مانند رستوران و تئاتر نیازمند اخذ این اجازه‌نامه در سطح محلی هستند. این اجازه‌نامه، در برخی ایالات پیش از افتتاح باید اخذ شود و در برخی ایالات، پس از افتتاح بازرسی‌های دوره‌ای انجام می‌شود.^{۱۱}

<https://www.phila.gov/departments/department-of-licenses-and-inspections/see-all-services/>

1. General License

2. The Balance Company, Small Business, 2020, <https://www.thebalancesmb.com/business-licenses-and-permits-398925>

3. Health Permits

4. Food Handler Course

5. Ibid.

6. Zoning Permits

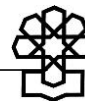
7. US Chamber of Commerce, Starting a Business? A guide to Business Licenses & Permits, 2021, <https://www.uschamber.com/co/start/startup/business-licenses-and-permit-guide>

8. Building Permits

9. Ibid.

10. Fire Permit

11. Ibid.

– اجازه‌نامه رویدادهای خاص^۱: در برخی ایالات برپایی نمایشگاه محلی یا بازارهای عرضه محصولات

کشاورزان نیازمند اخذ اجازه‌نامه محلی است.^۲

– اجازه‌نامه تابلو^۳: در برخی ایالات کسب‌وکارها نیازمند اخذ اجازه‌نامه تابلو هستند. مواردی مثل

اندازه تابلو و اینکه در کجا می‌تواند نصب شود طبق مقررات محلی تعیین می‌شوند.^۴

– اجازه‌نامه فعالیت در خانه^۵: در برخی ایالات انجام فعالیت‌های کسب‌وکار در داخل خانه نیازمند

اخذ اجازه‌نامه است.^۶

۲-۲. اتحادیه اروپا

مدل مقررات گذاری غالب در کشورهایمانند ایالات متحده آمریکا و استرالیا موافقت پیشینی و کسب مجوز است و مدل اتحادیه اروپا ترکیبی از مجوز و اعلان پیشینی و سیاست‌های موافقت پسینی است. باین حال طبق مطالعه‌ای که اتحادیه اروپا در سال ۲۰۱۵ انجام داده آغاز کسب‌وکار در ایالات متحده آمریکا و استرالیا از کشورهای عضو اتحادیه اروپا سریع‌تر است (European Commission, 2015: 29). لذا اتحادیه اروپا برنامه‌های متعددی را برای تسهیل شروع کسب‌وکار و دریافت مجوز در کشورهای عضو طراحی و اجرا کرده است.

در سال ۲۰۰۶ اعضای اتحادیه اروپا درباره مجموعه‌ای از ساده‌سازی‌ها برای آسان‌تر و ارزان‌تر کردن شروع

کسب‌وکار در کشورهای عضو توافق کردند و فرایند این کار از سال ۲۰۰۷ تحت عنوان «برنامه عملیاتی برای کاهش بار تشریفات اداری در اتحادیه اروپا» آغاز شد. در این چارچوب، هدف کاهش ۲۵ درصدی بار تشریفات اداری به‌طور موفقیت‌آمیزی تا پایان سال ۲۰۱۲ محقق شد (European Commission, 2015: 3). یکی از مهم‌ترین مزایای این توافق، اجرای پنجره واحد رویه‌های اجرایی برای آغاز به‌کار شرکت‌ها بود. عنصر کلیدی این فرایند اجرایی، ایجاد «نقاط تماس واحد (PSCs)»^۷ بود که همه کسب‌وکارها می‌توانستند به‌سادگی

اطلاعات مربوط به کسب‌وکار خودشان را در هر کشور خاص به‌دست آورند (EUGO, 2020).^۸

«نقاط تماس واحد (PSCs)»، پورتال‌های دولت الکترونیک هستند که امکان کسب اطلاعات مورد نیاز

1. Special Events Permit

2. The Balance Company, Small Business, 2020

3. Sign Permit

4. US Chamber of Commerce ,Starting a Business? A Guide to Business Licenses & Permits, 2021, <https://www.uschamber.com/co/start/startup/business-licenses-and-permit-guide>

5. Home Occupation Permit

6. Ibid.

7. Point of Single Contact

هر کشور موظف به ایجاد یک نقطه تماس واحد در کل کشور است؛ اما ممکن است در کشوری مثل آلمان به‌دلیل تفاوت در مقررات ایالت‌های مختلف نیاز به ایجاد چندین نقطه تماس واحد در هر ایالت باشد.

8. <http://eugo.gov.hu/what-is-eugo>

و تکمیل رویه‌های اداری به صورت برخط را فراهم می‌کنند. از دسامبر ۲۰۰۹ داشتن «نقطه تماس واحد (PSC)» در همه کشورهای عضو اتحادیه اروپا الزامی قانونی است و کشورهای عضو به مرور زمان موظف به توسعه پورتال به منظور پوشش همه رویه‌های اداری در طول چرخه زندگی کسب‌وکارها و ارتقای آن برای استفاده آسان‌تر کاربران هستند. یکی از کاربردهای PSC فراهم کردن اطلاعات ملی کشورها در خصوص مجوزها، اعلان‌ها و اجازه‌نامه‌های مورد نیاز برای شروع کسب‌وکار است. این اطلاعات شامل سازمان مسئول، هزینه درخواست و زمان پاسخگویی است^۱ (European Commission, 2020).

در فوریه سال ۲۰۱۱، اتحادیه اروپا با تجدید نظر در «قانون کسب‌وکار کوچک اتحادیه اروپا (SBA)»، اعضای اتحادیه را به کاهش زمان مورد نیاز اخذ مجوزها دعوت کرد.^۲ در مه ۲۰۱۱، شورای رقابت‌پذیری اتحادیه اروپا، اعضای اتحادیه را ملزم کرد تا پایان سال ۲۰۱۳، هزینه مجوزها را کاهش و زمان مجوزها را نیز به سه ماه تقلیل دهند. ارزیابی عملکرد اعضای اتحادیه اروپا نشان می‌دهد همه کشورهای عضو به تعهد خود تا پایان سال ۲۰۱۳ عمل کرده‌اند (European Commission, 2015: 4 & 113).

اتحادیه اروپا در برنامه عملیاتی کارآفرینی ۲۰۲۰، هدف کاهش زمان مجوزها به یک ماه را تا پایان سال ۲۰۱۵ در نظر گرفت اما این هدف تنها در چهار کشور عضو تحقق یافت و تصمیم به تجدیدنظر در این زمینه گرفته شد چراکه در بسیاری از کشورهای عضو، کاهش زمان به‌ویژه برای مجوزهایی که ریسک بالایی در زمینه محیط‌زیست، امنیت و سلامت دارند مقدور نبوده است (Ibid.: 4 & 114). در ادامه، وضعیت نظام مجوزدهی آلمان در کاهش بار مجوزها مرور می‌شود.

۲-۳. آلمان

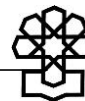
در آلمان انواع مجوزهای کسب‌وکار در سطوح فدرال، ایالتی و محلی صادر می‌شوند. مجوزها طبق قوانین مختلف مانند قوانین مالیاتی، تجارت یا اصناف الزامی هستند. کسب‌وکارها برای شروع فعالیت خود باید به «دفتر کسب‌وکار»^۳ هر شهر که در شهرداری قرار دارد مراجعه کرده و ثبت‌نام کنند. در ایالاتی که امکان درخواست الکترونیکی مجوز وجود ندارد درخواست مجوز باید از طریق دفتر کسب‌وکار محلی انجام شود. چنانچه کسب‌وکاری به مجوز نیاز نداشته باشد باید آغاز فعالیت خود را به دفتر کسب‌وکار محلی اعلام کند.^۴

1. European Commission, 2020, Points of Single Contact | Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs (europa.eu)

۲. قانون SBA اتحادیه اروپا مصوب سال ۲۰۰۸، اصول دهگانه‌ای برای ایجاد محیط رشد کسب‌وکارهای کوچک وضع کرده است که اصل چهارم (۴) آن مختص به کاهش بار اداری کسب‌وکارها است.

3. Gewerbe Amt

4. Doing Business in Germany - World Bank Group

در آلمان از سال ۲۰۰۹، نقاط تماس واحد (PSC) به تفکیک هر ایالت ایجاد شده که با توجه به موقعیت منطقه‌ای و ساختار موجود هر ایالت تفاوت‌هایی بین آنها وجود دارد. اولین نقطه آغاز کسب‌وکار در آلمان می‌تواند PSC محلی باشد. در ادامه ساماندهی مجوزها در PSC برلین بررسی می‌شود.^۱ PSC برلین در اداره اقتصاد، انرژی و کسب‌وکار سنا قرار دارد.

نقطه تماس واحد برلین،^۲ اطلاعات و امکان درخواست برخط خدمات اداری مربوط به کسب‌وکارهای کوچک و متوسط (SMEs) را ارائه می‌کند. خدمات پورتال محدود به ایالت و ادارات محلی است و به‌طور مثال شامل اطلاعات مجوزهای سطح فدرال مانند مجوز بانکداری، صادرات و واردات یا مجوز راننده تاکسی نمی‌شود. تفکیک خدمات پورتال به این صورت است: الف) مراحل مختلف چرخه کسب‌وکار، ب) شروع کسب‌وکار، ج) مدیریت کسب‌وکار در مراحل مختلف فعالیت، د) انحلال کسب‌وکار و ه) ارائه خدمات به خارجیان و احراز صلاحیت‌های شغلی. در هر بخش، اطلاعات مربوط به کسب مجوزهای مورد نیاز شامل مدارک، شرایط، هزینه و مبانی قانونی و لینک مرجع صدور مجوز وجود دارد و در مورد برخی مجوزها علاوه بر اطلاع‌رسانی، امکان صدور مجوز به‌صورت برخط نیز فراهم شده است. اطلاعات مجوزها به تفکیک مجموعه مجوزهای مورد نیاز برای هر نوعی از کسب‌وکار وجود ندارد، به‌طور مثال مجوزهای مربوط به تأسیس هتل به‌صورت یکجا در پورتال مشاهده نمی‌شود.^۳

شکل ۲. پورتال نقطه واحد تماس برلین، اطلاعات مربوط به کسب‌وکارهای کوچک

Source: <https://www.berlin.de/ea/en/information/>

۱. نقطه واحد تماس سایر ایالات در لینک زیر قابل دسترس است:

<https://www.bmwi.de/Redaktion/EN/Artikel/SME-Sector/points-of-single-contact.html>

2. Point of Single Contact Berlin - Berlin.de , <https://www.berlin.de/ea/en/>

3. <https://www.berlin.de/ea/en/information/>

اطلاعات پورتال غالباً برای راهنمایی و مشاوره افراد خوداشتغال و کسب‌وکارهای کوچک و متوسط برای کسب مجوزهای حرفه‌ای است. خود اشتغالی در آلمان طبق قانون به دو گروه متمایز تقسیم می‌شود: «شاغل آزاد»^۱ و «کاسب»^۲. شاغل آزاد کسی است که با صلاحیت خاص به‌طور مستقل به ارائه خدمات می‌پردازد و نیازی به ثبت در دفتر کسب‌وکار محلی ندارد؛ تنها باید برای پرداخت مالیات و یا عضویت در اتاق مشاغل آزاد ثبت‌نام کند. افرادی مانند پزشک، دندانپزشک، وکیل، مهندس، بازیگر، مشاور اقتصادی و کسب‌وکار و ...^۳ پس از فارغ‌التحصیلی و گذراندن دوره‌های کارآموزی در آلمان نیازی به دریافت مجوز ندارند اما اگر فرد خارجی بخواهد در چنین مشاغلی در آلمان فعالیت کند باید فرایند تسلیم مدارک و آزمون‌های لازم برای اخذ مجوز را بگذرانند. هرگونه خوداشتغالی به‌جز شاغل آزاد تحت عنوان کاسب طبقه‌بندی می‌شود و ممکن است به اخذ مجوز برای کسب‌وکار نیاز داشته باشد.^۴

کسب‌وکارهای تخصصی^۵ و مشاغلی که طبق قانون به‌صراحت مشخص شده‌اند مانند مشاور و کارگزار بیمه، ناظر ساخت‌وساز، واسطه و دلال وام، برگزارکننده حراج، ارائه‌دهنده بازی‌ها و تجهیزات قمار، بنگاه املاک و مستغلات، مشاور سرمایه‌گذاری، ارائه‌دهنده خدمات حقوقی و ... به مجوز نیاز دارند. کسب‌وکارهای تخصصی به اخذ مجوز نیازمندند و افرادی که می‌خواهند این مشاغل را انجام دهند باید به عضویت اتاق بازرگانی یا اتاق اصناف درآمده و حق عضویت بپردازند. تعریف کسب‌وکارهای تخصصی در آلمان موسع است و صنایع زیر را پوشش می‌دهد: کارهای برقی، فلزی و چوبی، ساخت و پایان کار، مراقبت فردی و سلامت، غذا، نظافت، کار با شیشه، کاغذ و سرامیک، لباس، منسوجات و چرم.

براساس قانون طبقه‌بندی اصناف آلمان^۶، اصنافی که به مجوز نیاز دارند از اصنافی که فقط در اتاق اصناف ثبت‌نام می‌شوند در پیوست A و B قانون از هم تفکیک شده‌اند. در پیوست A، مشاغلی مانند مکانیکی، لوله‌کشی، نقاشی ساختمان، گچبری، قنادی، قصابی، آرایشگری و ... ذکر شده که برای فعالیت آنها باید مجوز مربوطه اخذ شود. پیوست B شامل مشاغلی مانند عکاسی، ساعت‌سازی، منبت‌کاری، طراحی پارچه، نقاشی روی شیشه، ظروف و ... است که تنها نیاز به ثبت‌نام در اتاق اصناف و دفاتر کسب‌وکار محلی در حد اعلام مشخصات و اطلاعات کسب و کار خود را دارند. به‌نظر می‌رسد معیار این تفکیک ارتباط شغل با سلامت و ایمنی افراد جامعه است.^۷

1. Freelancer (Freiberufler)

2. Tradespersons (Gewerbetreibenden)

۳. چنین مشاغلی تحت عنوان Catalogue Professions در قانون مالیات بر درآمد آلمان فهرست شده‌اند.

4. How to Start Up Your Own Business in Germany (Iamexpat.de)

5. Skilled Trades

6. Trade & Crafts Code of Germany

7. Anlage B HwO - einzelnorm (gesetze-im-internet.de)

همچنین مجوزهای دیگری برای فعالیت کسب و کارها مانند مجوزهای سلامت و ایمنی در سطح محلی الزامی است. دفتر سلامت^۱ و دفتر ساختمان^۲ در شهرداری، مسئول نظارت و صدور مجوزهای مربوط به ساختمان و بهداشت کسب و کارها هستند. برای هرگونه تغییر یا بازسازی در مغازه، رستوران، دفتر کار و ... باید اجازه نامه ساختمان دریافت شود. اداره سلامت نیز همه مواردی را که خطری برای سلامتی افراد می تواند داشته باشد (به طور مثال مشاغل مرتبط با تهیه غذا) را در آغاز و حین فعالیت، بازرسی کرده و گواهی سلامت صادر می کند.^۳

۴-۲. مالزی

اخذ مجوزهای کسب و کار در مالزی طبق قانون شرکتها^۴ الزامی است و نهادهای مختلف دولتی و محلی مرجع صدور مجوز هستند. مجوزهای کسب و کار شامل ثبت نامها، موافقتها، مجوزها و اجازه نامه ها هستند. شرایط پذیرش با توجه به نوع صنعت، نوع فعالیت کسب و کار و محل فعالیت متفاوتند. همه کسب و کارها ابتدا باید در کمیسیون شرکت های مالزی (SSM) ثبت شوند. این کمیسیون با ادغام «ثبت شرکتها» و «ثبت کسب و کارها» از سال ۲۰۰۲ آغاز به فعالیت کرده و همه شرکتها و کسب و کارها تحت این کمیسیون مقررات گذاری می شوند. زمان صدور مجوز که به نوع مجوز و کسب و کار بستگی دارد ممکن است تا ۶ ماه به طول انجامد.^۵ مالزی از «رویکرد گیوتینی»^۶ برای برنامه نوسازی مجوزهای کسب و کار استفاده کرده است. مالزی در سال ۲۰۱۰ در برنامه مدل اقتصادی جدید^۷ (NEM)، اصلاحاتی با هدف تشویق بخش خصوصی به سرمایه گذاری از طریق آزادسازی تا سال ۲۰۲۰ را معرفی کرد. بخش کلیدی این برنامه، کاهش هزینه کسب و کار و ارتقای خدمات دولت به کسب و کار، از طریق بررسی و ساده سازی مقررات و فرایندها، تسریع صدور مجوزها، اجازه نامه ها، موافقت نامه ها و ایجاد شفافیت بیشتر بود (World Bank, 2019: 23). دامنه اصلاحات مجوزهای کسب و کار بسیار وسیع بود و در سطح فدرال و ایالتی صورت گرفت. ۲۳ وزارتخانه و دستگاه های زیرمجموعه آنها و دو دستگاه فدرال تحت دفتر نخست وزیر و دستگاه های ۱۳ ایالت مشارکت داشتند. این پروژه در چندین مرحله و در چندین سال پیگیری شده است. در اولین بازنگری مقررات

1. Health Department

2. Bauamt

3. Der Behördenwegweiser - alle Wichtigen Ämter auf Einen Blick (Gruenderplattform.de)

4. Companies Act

5. <https://www.paulhypepage.my/malaysia-business-licenses/>

6. Guillotine Approach

رویکرد گیوتینی، اصطلاحاً به مرور و حذف سریع مقررات قدیمی و دست و پاگیر اطلاق می شود. این رویکرد را پیشتر سوئد، کره جنوبی، مکزیک و مجارستان استفاده کرده اند.

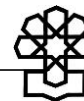
7. New Economic Model

و فرایندهای کسب‌وکار در سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۴، ۸۴۳ فرایند کسب‌وکار در سطح فدرال و بیش از ۲۵۰۰ فرایند در ۱۳ ایالت باز مهندسی شده‌اند. در سال ۲۰۱۵، ۱۴۰۰ مجوز در سطح فدرال، بازمهندسی شده و به ۹۰۰ مورد کاهش یافته است. در سطح ایالتی ۲۶۵۹ مجوز به ۱۹۱۵ مجوز ترکیبی ادغام شده است. فرایند بازمهندسی مجوزها همچنان ادامه دارد (Ibid.: 26).

فرایند الکترونیکی شدن مجوزها با معرفی «سیستم پشتیبانی الکترونیکی مجوزهای کسب‌وکار (BLESS)» آغاز شده و تاکنون ادامه دارد. «سیستم پشتیبانی الکترونیکی مجوزهای کسب‌وکار»، مرکز خدمات تک‌مرحله‌ای برخط برای شرکت‌ها و افرادی است که می‌خواهند در شروع کسب‌وکار مجوز، موافقت و اجازه‌نامه درخواست کنند. این سیستم در سطح فدرال و تحت نظر نخست‌وزیری آغاز به فعالیت کرده و علاوه بر فراهم کردن اطلاعات مربوط به مجوزهای کسب‌وکار، خدمات متنوعی در خصوص درخواست، موافقت و پیگیری صدور برخی از مجوزها را نیز ارائه می‌دهد. این مرکز در سپتامبر ۲۰۰۸ ایجاد شده و در مرحله نخست^۲ با الکترونیکی کردن ۱۳۶ مجوز و اجازه‌نامه، در بخش‌های ساخت کارخانه‌ای، ساخت‌وساز و هتل در چند شهر، آغاز به فعالیت کرده و طبق برنامه باید در مرحله دوم به سایر بخش‌ها در مناطق محدود مرحله اول و در مرحله سوم تا پایان سال ۲۰۱۳ به کل کشور توسعه می‌یافت. اما پروژه BLESS همچنان ادامه دارد و تا سال ۲۰۱۹ با پوشش ۲۷۰ مجوز در بخش‌های گردشگری، سلامت، آموزش، لجستیک و توزیع پیگیری شده است.

در حال حاضر برای کسب اطلاعات در مورد مجوزهای کسب‌وکار می‌توان به سه پورتال خدمات الکترونیک مالزی My Government، BLEES و Malaysia Biz (ویژه کسب‌وکارهای کوچک) مراجعه کرد. در پورتال BLEES امکان صدور برخی مجوزها و ثبت شرکت و کسب‌وکار نیز وجود دارد. پورتال «دولت من (My Government)» درگاه واحد برای خدمات برخط دولتی در مالزی است. بخش کسب‌وکار پورتال حاوی اطلاعات و خدماتی در ادوار متفاوت چرخه عمر کسب‌وکارهاست. اطلاعات در مورد ثبت و اخذ مجوز کسب‌وکارها در بخش شروع کسب‌وکار، موجود است. در ادامه بخش درخواست مجوز پورتال مرور می‌شود.

1. Business Licensing Electronic Support System (BLESS)
2. BLESS And Your Business «MASSA, 25 Apr 2013

شکل ۳. پورتال خدمات دولت الکترونیک در مالزی، بخش مجوزهای کسب و کار

The screenshot shows the Malaysian Government portal. The main content area is titled 'Business License' and includes a 'General Information' section. It states that having a valid business license is essential for starting a business in Malaysia. It also lists three categories of business licenses: General licenses, Sector Industry Specific licenses, and Activity Specific licenses. The 'Online Services' section lists various services like e-Services MIDA, MyKKP, e-Permit, Business Licensing Search - MalaysiaBiz, and Sistem Perlesenan Industri Pelancongan (SPIP).

Source: <https://www.malaysia.gov.my/portal/content/30342>

مجوزهای کسب و کار تحت سه گروه می‌توانند طبقه‌بندی شوند:

۱. مجوزهای عمومی که برای همه کسب و کارها نیاز است؛ شامل ثبت شرکت، ثبت مالیات و بیمه کارگران و مجوزهای اساسی^۱ کسب و کار و مجوزهای نصب تابلو. انواع متفاوتی از مجوز اساسی با توجه به ماهیت کسب و کار وجود دارد که دولت‌های محلی یا شهرداری‌ها صادر می‌کنند. مجوزهای اساسی غالباً یک‌ساله و با پرداخت هزینه تمدید می‌شوند.^۲

۲. مجوز خاص بخش یا صنعت: مجوزهای خاص یک بخش یا صنعت مرتبط با سیاست‌های دولت برای توسعه بخش یا صنعت خاص در راستای سیاست‌های توسعه‌ای دولت است. مثال‌هایی از چنین مجوزهایی در زیر آمده است. در ذیل هر عنوان مجوز، لینک مربوط به نهاد صدور مجوز آمده که شرایط و هزینه‌های مجوزها در وبسایت مربوطه تشریح شده است:

- مجوزهای مربوط به بخش ارتباطات
- مجوزهای مربوط به بخش ساخت کارخانه‌ای
- مجوزها و اجازه‌نامه‌های مربوط به کسب و کارهای توزیعی
- مجوزهای مربوط به بخش خبر و رسانه

1. Business Premise Licenses & Signboard Licenses

منظور از مجوز اساسی، مجوزی برای احراز شرایط عمومی فرد متقاضی مجوز و مکان فعالیت او است.

2. Business Licenses Application in Malaysia - MISHU

- مجوزهای مربوط به اکتشاف نفت
- مجوزهای مربوط به بخش ساخت‌وساز
- مجوزهای مربوط به بخش بانکداری
- مجوزهای تحت اداره امنیت و سلامت مالزی
- مجوزهای تحت کمیسیون خدمات آب ملی
- مجوزهای تحت اداره BLESS، زیر مجموعه وزارت توسعه کارآفرینی^۱ (MED)

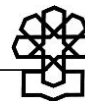
۳. مجوزهای فعالیت خاص: مجوزهایی که فعالیت‌های خاص را مقررات‌گذاری می‌کنند ممکن است به بیشتر از یک بخش یا صنعت مرتبط باشند. این دسته از مجوزها، سرمایه‌گذار را ملزم به پیروی از مجموعه قواعدی می‌کنند که برای حمایت از شهروندان، اشتغال، امنیت نیروی کار، محیط زیست و عموم مردم طراحی شده‌اند. به‌عنوان مثال می‌توان به مجوز مالیات بر فروش، موافقت نصب و تعویض تجهیزات کنترل آلودگی هوا و موافقت نقشه ساختمان اشاره کرد.

در پورتال Malaysia Biz امکان جست‌وجوی مجوزهای کسب‌وکار وجود دارد. در بخش مجوزهای دستگاه‌های اجرایی پورتال، شرایط، هزینه، مبنای قانونی و لینک صادرکننده مجوز آمده است. فهرستی از ۱۱۷۴ نوع فعالیت کسب‌وکار کدگذاری شده در پورتال موجود است که هر عنوان مجوز را می‌توان در ایالت و شهر مورد نظر جست‌وجو کرد و نتیجه جست‌وجو به تفکیک مجوزهای ایالتی و فدرال و به‌صورت همه مراحل (به‌ترتیب) و ادارات مربوطه و لینک نهادهای متولی صدور مجوز ارائه می‌شود.

شکل ۴. پورتال ویژه کسب‌وکارهای کوچک در مالزی، بخش جست‌وجوی مجوزها

The screenshot shows the Malaysia Biz portal search interface. At the top, there are navigation links for Home, Services, Media, User Guide, Feedback, Helpdesk, Register, and Login. A search bar is present with the text 'Search by keywords' and a 'Choose' dropdown. Below the navigation, the page title is 'Home > Business Licensing'. The main content area has a heading 'Let's get started. Answer the following questions to know the licenses related to your business.' There are two search filters: 'Search By Agency and License Name' (selected) and 'Search By Business Activity and Location'. Under the selected filter, there are two dropdown menus: 'Agency*' and 'License Name*', both with 'Select' as the current value. At the bottom of the search area, there are two buttons: 'Search' and 'Reset'.

Source: www.malysiabiz.gov.my/en

۵-۲. سنگاپور

ایجاد پنجره واحد الکترونیکی مجوزهای کسب‌وکار از سال ۲۰۰۱ در سنگاپور آغاز شده و توسعه و تکامل آن تاکنون ادامه یافته است. وزارت صنعت و تجارت^۱ (MTI) و مرجع توسعه اطلاعات و ارتباطات^۲ (IDA) به‌طور مشترک، مدیریت و اجرای پنجره واحد مجوزهای کسب‌وکار با نام «خدمات برخط مجوزدهی کسب‌وکار»^۳ (OBS) را آغاز کردند. اجرای پروژه OBS، با «برنامه عملیاتی دوم دولت الکترونیک سنگاپور»^۴ هم‌زمان و به بخش کلیدی این برنامه تبدیل شد (Periasamy, 2006: 1664). در مقاله‌ای با عنوان «چالش‌های توسعه خدمات الکترونیکی یکپارچه بین‌دستگاهی، پروژه OBS» هدف، ساختار سازمانی مجری پروژه، برنامه عملیاتی و دستاوردها و چالش‌های این پروژه به‌طور کامل تبیین شده است که بخش‌هایی از آن در ادامه ذکر می‌شود.

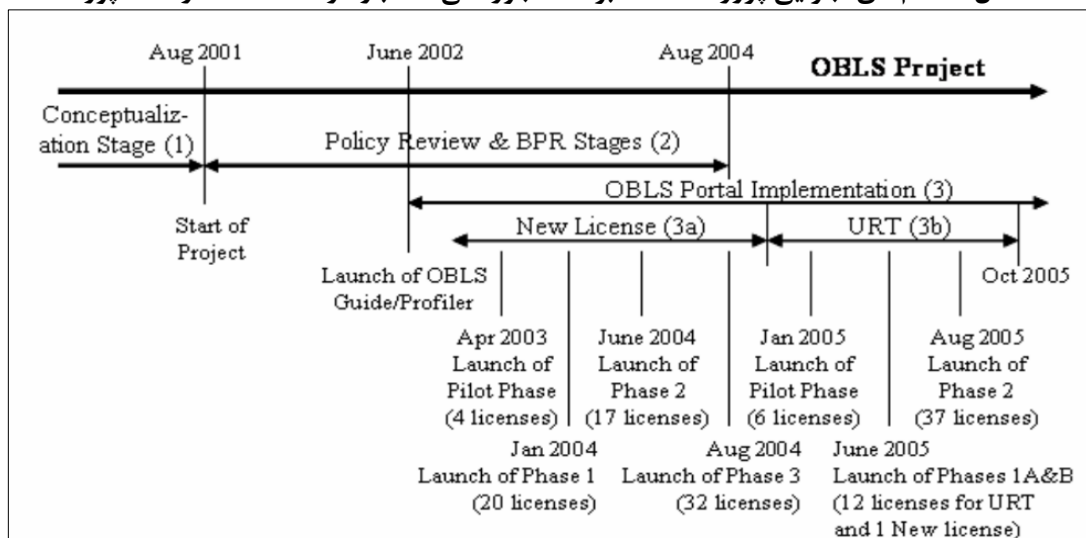
هدف اصلی پروژه OBS، کاهش هزینه و رفع پیچیدگی‌های فرایند صدور مجوزهای مورد نیاز کسب‌وکارهای کوچک و متوسط با ایجاد پنجره واحد درخواست مجوزهای کسب‌وکار بوده و هدف فرعی نیز حذف مجوزهای زائد تعیین شده است. در این پروژه، ۳۰ دستگاه اجرایی برای بازنگری در ۱۵۴ مجوز کسب‌وکار همکاری کرده‌اند. هزینه پروژه بین ۴ تا ۶ میلیون دلار برآورد شده است (Periasamy, 2006: 1665).

پروژه در سه گام: ۱. مفهوم‌سازی، ۲. مرور سیاست‌ها و مهندسی مجدد فرایندهای مجوزها و ۳. اجرای OBS تعریف شده است. آغاز گام دوم آگوست ۲۰۰۱ و پایان این مرحله در آگوست ۲۰۰۴ بوده است. در این گام با تعریف معیارها و سؤال‌های پایه‌ای، فرایند همه مجوزها باز مهندسی شده‌اند. از مجموع ۱۵۴ مجوز، ۱۱ مورد حذف شده (که مواردی در آن وجود داشته که نیاز به نسخ قانون مجلس بوده است) و ۷ مورد ادغام شده‌اند (Ibid.: 1669). سایر مجوزها نیز به اشکال مختلفی مانند حذف برخی مراحل، ساده‌سازی شرایط، تسهیل روابط میان دستگاه‌های اجرایی و تغییر ترتیب مراحل، بازنگری و تسهیل شده‌اند. گام سوم یعنی اجرای پروژه OBS به دو بخش مجوزهای شروع فعالیت و تمدید و تجدید مجوزها تقسیم شده است. بخش اول گام سوم با گام دوم هم‌زمانی دارد و مرحله مقدماتی آن با امکان درخواست و صدور چهار مجوز از طریق OBS در آوریل ۲۰۰۳ آغاز شده و در مرحله سوم در آگوست ۲۰۰۴ به ۶۹ مجوز رسیده است (شکل زیر) (Ibid.: 1668).

1. Ministry of Trade & Industry
2. Infocom Development Authority
3. Online Business Licensing Service

۴. برنامه اول دولت الکترونیک سنگاپور در سال ۲۰۰۰، با هدف ارائه برخط خدمات به شهروندان اجرا شده است.

شکل ۵. گام‌های اجرایی پروژه خدمات برخط مجوزدهی کسب‌وکار (OBS) در سنگاپور

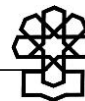
Source: Periasamy, 2006: 1668.

تا آگوست ۲۰۰۵، صدور ۳۷ فرایند تمدید و تجدید مجوزها از طریق پورتال امکان پذیر شده است. در اکتبر ۲۰۰۵، میانگین زمان فرایند صدور مجوزها شامل آنهایی که در OBL نیستند از ۲۱ روز به ۸ روز کاهش یافته و ۲۲۰ هزار مجوز از طریق پورتال صادر شده و امکان صدور ۶۹ مجوز که ۸۰ درصد مجوزهای مورد نیاز شروع کسب‌وکارهای کوچک هستند فراهم شده است (Ibid.: 1672).

در پی موفقیت OBL و پیشرفت‌های زیاد تبادل اطلاعات میان نهادهای دولتی، دولت سنگاپور در سال ۲۰۱۶، سیستم مجوزدهی پیشرفته‌تری را که ارتقا یافته OBL بود معرفی کرد. پلتفرم جدید با عنوان «License One»، دارای ۵۲ ویژگی و عملکرد اضافی نسبت به قبلی است. فرایندهای درخواست و تمدید مجوزها با سیستم جدید ساده‌تر شد، مجوزهای بیشتری ادغام شدند، امکان ردیابی تراکنش‌های فعلی و قبلی به کاربر نهایی داده شد، امکان جست‌وجو با کلیدواژه یا دستگاه اجرایی خاص ایجاد شد، یک نقطه تماس واحد برای ارتباط متصدیان مجوزهای کسب‌وکار و توانایی ردیابی مواردی که نیاز به اقدام دارند فراهم شد و امکان درخواست مجوزهای چندگانه از چند نهاد متفاوت دولتی با یک درخواست و تنها یک‌بار تسلیم اطلاعات ایجاد شد. همچنین سیستم جدید، هشدارهایی برای اصلاح اطلاعات، تسلیم اسناد پشتیبان یا اقدام برای پرداخت می‌دهد (World Bank, 2019: 21).

در اکتبر سال ۲۰۱۹، وزارت صنعت و تجارت سنگاپور با همکاری دفتر دولت دیجیتال و ملت هوشمند^۱ (SNDGO) و آژانس فناوری دولتی سنگاپور، پورتال مجوزدهی جدید با نام «Go Business» را تأسیس

1. Smart Nation & Digital Government Office

کرد. این پورتال بخشی از تلاش دولت برای توسعه خدمات آسان و یکپارچه برای کسب و کارهاست. سه چالشی که پورتال جدید درصدد رفع آن بوده عبارتند از: (1 Smart Nation)

۱. سامانه‌های متعدد: ^۱ کاربران مجبور بودند به وبسایت‌های متعدد دولتی برای تکمیل و درخواست مجوز

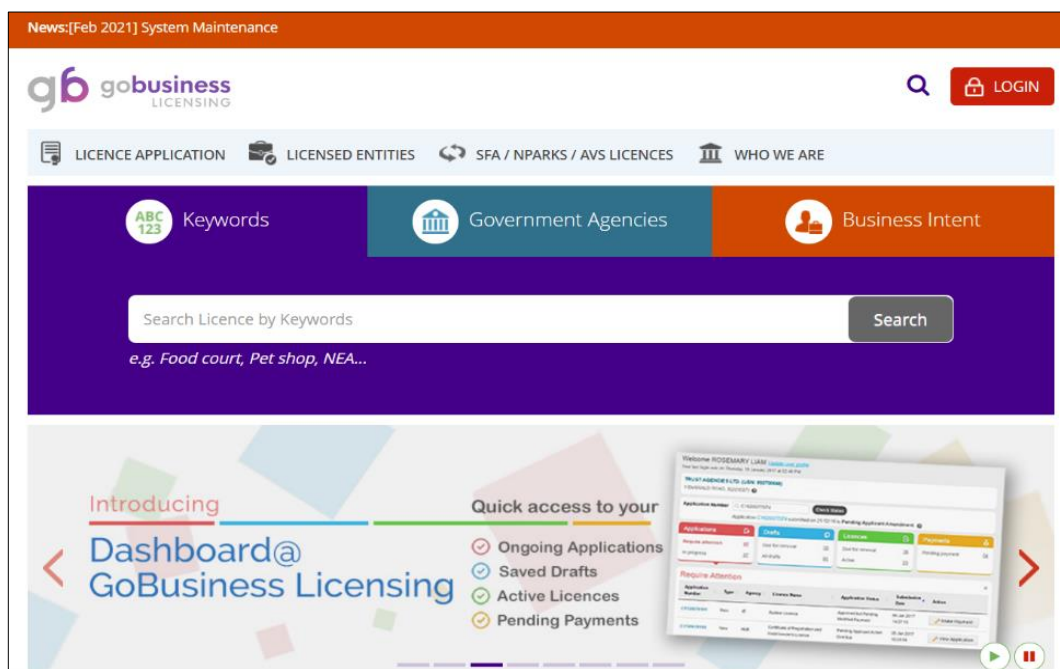
مراجعه کنند.

۲. جست‌وجوی ضعیف: برای کاربران یافتن اطلاعات در مورد برنامه‌ها و خدمات دولتی دشوار بود.

۳. کمبود آگاهی: کاربران به‌طور کامل از خدمات یا برنامه‌های در دسترس آگاه نبودند.

پورتال جدید با رفع چالش‌های پیش‌گفته، فرایندهای درخواست و صدور مجوزهای کسب و کار را ساده‌تر و سریع‌تر کرده و به پلتفرمی برای خدمات گسترده‌تر از جمله شروع کسب و کار و ارائه مشاوره به کسب و کارها برای رشد، ارتقا یافته است. ^۲

شکل ۶. پورتال مجوزهای کسب و کار سنگاپور (Go Business)

Source: <https://licence1.business.gov.sg>

۱. در متن اصلی از اصطلاح «سیلوها (Silos)» برای طرح چالش «سامانه‌های متعدد» استفاده شده است.
2. Smart Nation Singapore, 2021, Factsheet-Gobusiness, (Www.Smartnation.Gov.Sg)

۲-۶. کره جنوبی

کره جنوبی از سال ۲۰۰۴ همواره جزء پنج کشور برتر از نظر شاخص آمادگی دولت الکترونیک^۱ بوده است و برای اولین بار در سال ۲۰۱۰ به رتبه اول در این شاخص دست یافته و موفقیت خود را تا سال‌های بعد با رتبه‌های اول، سوم، سوم و دوم به ترتیب در سال‌های ۲۰۱۴، ۲۰۱۶، ۲۰۱۸ و ۲۰۲۰ حفظ کرده است. کره جنوبی همه مراحل توسعه فناوری کامپیوتری، ایجاد سیستم‌های اطلاعاتی، اتصال سیستم‌های اطلاعاتی دولتی، اطلاع‌رسانی عمومی و اتصال مردم به سیستم‌های دولتی را دنبال کرده و پس از تکمیل این مراحل، برنامه ارائه یکپارچه خدمات الکترونیکی را در دهه اخیر دنبال کرده است. یکی از مهم‌ترین دستاوردهای توسعه دولت الکترونیک در کره جنوبی، سیستم ارائه خدمات دولت به کسب‌وکار (G4B) است. ساختار کلی سیستم ارائه خدمات دولت به کسب‌وکار (G4B) این کشور از چند زیربخش اصلی تشکیل شده است (National IT Industry Promotion Agency of Korea, 2016: 5-16):

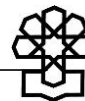
الف) سیستم فرایندهای اداری (BIZ HUB): این بخش از دولت الکترونیک کره جنوبی، خدمات الکترونیکی همه دستگاه‌های دولتی به کسب‌وکارها در همه مراحل تأسیس، فعالیت و انحلال یک کسب‌وکار را ارائه می‌دهد. این سیستم برای ارائه خدمات الکترونیکی اداری از طریق یک درگاه واحد به کسب‌وکارها طراحی شده است و با احصای اطلاعات مربوط به حدود ۴۰۰۰ فرایند اداری، توانسته شعار تأسیس کارخانه از خانه را محقق کند. در واقع در این سیستم با استفاده از نام کاربری و گذرواژه‌ای که شهروندان در اختیار دارند یا با استفاده از اثر انگشت و گوشی‌های همراه هوشمند، امکان تقاضای تأسیس یک کسب‌وکار جدید یا دریافت خدمات در سایر مراحل، استعلام وضعیت تقاضا و درنهایت دریافت مجوز وجود دارد و همه این مراحل صرفاً با درگاه واحد (G4B)^۲ مقدور است. بر این اساس این سیستم شامل چهار قسمت اصلی است:

- معرفی خدمات: در این درگاه امکان جست‌وجوی خدمات برحسب کلیدواژه مورد نظر، طبقه‌بندی‌های ارائه شده یا دستگاه و ارگان ارائه‌دهنده خدمت وجود دارد. اگرچه امکان این جست‌وجو همگانی است ولی دریافت اطلاعات در مورد خدمت انتخاب شده صرفاً برای افرادی که در این درگاه با نام کاربری و رمز عبور یا اثر انگشت وارد شوند وجود دارد.

- امکان ثبت درخواست برای خدمت
- امکان استعلام وضعیت پیشرفت ارائه خدمت
- امکان صدور مجوزهای مرتبط با خدمت

1. UN e-Government Readiness Index

2. <https://www.g4b.go.kr:441/svc/main.do>

ب) سیستم تغییرات کلی در محتوای کسبوکار (BIZ ONE): این سیستم خدمات الکترونیکی مرتبط با تغییراتی در کسبوکارها نظیر تغییر آدرس، تغییر حق امتیاز انحصاری، تغییر بهره‌بردار و نظایر آن را ارائه می‌دهد.

ج) سیستم آزمون / گواهی / عملکرد (BIZ-CERT): این بخش تقاضای کسبوکارها برای صدور گواهی کیفیت تولید کالا و خدمات واحد مربوط به آنها را پاسخ می‌دهد و با تمرکز بر استفاده از جدیدترین فناوری‌های مقابله با جعل گواهی و اشتراک اطلاعات با مشتریان، زمینه‌ای برای تضمین کیفیت کسبوکارها از طریق وظیفه حاکمیتی سنجش و ارائه گواهی عملکرد الکترونیکی فراهم کرده است.

د) سیستم ارائه راهکار برای موانع کسبوکار (BIZ SOS): این قسمت بر حل مشکلات و مقررات دست‌وپاگیری که کسبوکارها در حین فعالیت با آن روبه‌رو شده‌اند متمرکز است و در این زمینه خدمات الکترونیکی ارائه می‌دهد.

ه) سرویس‌های اطلاعاتی: این قسمت از سرویس‌های مختلف، اطلاعاتی نظیر اعلام مناقصات، اطلاعات حمایت‌های سرمایه‌گذاری، اخبار شرکت‌ها و مرکز تماس متمرکز تشکیل شده است و بر اشتراک‌گذاری اطلاعات مورد نیاز کسبوکارها در خارج از حیطه فرایندهای اداری متمرکز است.

شکل ۷. پورتال خدمات دولت به کسبوکار (G4B) در کره جنوبی، بخش درخواست و صدور مجوزهای کسبوکار

The screenshot shows the G4B portal interface. At the top, there are navigation tabs for 'Policy Information', 'Institution Information', and 'Service'. Below this is a search bar and a breadcrumb trail: 'Home > service > Apply / Confirm / Share > Application inquiry, issuance'. The main content area is titled 'Application, inquiry, issuance' and contains several filter boxes for 'Classification', 'Agency', and 'Service'. There are also checkboxes for 'Civil Service' and 'Government Service', and a search button. Below the filters, there are search results for 'Land (forest field) book register head issue', 'Register of land (forest) register (land rights register)', and 'Land (forest) account book reading'. Each result includes a brief description and an 'apply' button. On the right side, there are sections for 'Search terms I found', 'Today's service', 'More services', and 'Local news'.

Source: <https://www.g4b.go.kr:441/svc/main.do>

۲-۷. قزاقستان

در سال‌های اخیر، قزاقستان مجموعه‌ای از اصلاحات اساسی را در نظام مجوزدهی ملی انجام داده است. فهرست فعالیت‌هایی که به مجوزهای ویژه نیاز دارند کاهش یافته و فرایند درخواست مجوز از طریق موارد زیر ساده‌سازی شده است (Baker & McKenzie's, 2018: 34):

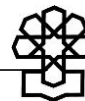
- معرفی اصل پنجره واحد برای تعامل با مراجع صدور مجوز
 - اعمال یک بازه زمانی یکسان برای صدور مجوزها
 - اجرای یک سیستم مجوز الکترونیکی که به متقاضیان امکان دریافت مجوزها به صورت برخط را می‌دهد.
- همچنین قزاقستان پیشرفت چشمگیری در زمینه دولت الکترونیک داشته است. این کشور طبق رتبه‌بندی شاخص دولت الکترونیک سازمان ملل متحد در سال ۲۰۲۰، در جایگاه ۲۹ جهان قرار گرفته است. این پیشرفت همان‌طور که در ادامه توضیح داده می‌شود تأثیر عمده‌ای در بهبود فرایند صدور مجوزهای کسب‌وکار داشته است. ایده ایجاد دولت الکترونیک قزاقستان در سال ۲۰۰۶ را رئیس‌جمهور این کشور اعلام کرد و به مرور زمان، پورتال دولت الکترونیک برای ارائه خدمات به شهروندان و کسب‌وکارها توسعه یافته است.

شکل ۸. پورتال دولت الکترونیک قزاقستان، بخش خدمات قابل ارائه به کسب‌وکارها

The screenshot shows the e.gov.kz portal interface. At the top, there are navigation options for language (KA3, PYC, ENG) and a search bar. The main header includes the e.gov logo and contact information: '1414 Single contact center THE CALL IS FREE' and '+7 7171 906 186 PAID CALL for foreign calls (free through the Internet)'. Below the header is a green navigation bar with categories: PAYMENT, OPEN GOVERNMENT, PERSONAL ACCOUNT, SERVICE TESTING, ABOUT PORTAL, and HELP. A prominent banner for COVID-19 features a 'COVID-19 map' and 'FAQ about COVID-19'. The main content area is titled 'FOR CITIZENRY / FOR BUSINESSES' and contains a grid of service categories:

FOR CITIZENRY / FOR BUSINESSES		LIST OF ONLINE SERVICES >	SERVICES PROVIDED BY STATE AGENCIES >
REGISTRATION AND DEVELOPMENT OF BUSINESS	LICENSING AND ACCREDITATION	TAXES	BANKING AND FINANCIAL INDUSTRY
INDUSTRY	TRANSPORT AND COMMUNICATIONS	REAL ESTATE	INTELLECTUAL PROPERTY
CULTURE, RELIGION AND MASS MEDIA	MEDICINE	NATURAL RESOURCES AND ECOLOGY	AGRICULTURAL SECTOR

Source: <https://egov.kz/cms/en>

«قانون مجوزها و اعلان‌های جمهوری قزاقستان»^۱ در ۱۶ مه ۲۰۱۴، به تصویب رسیده است. این قانون مشخص می‌کند که چه فعالیت‌هایی نیازمند کنترل ویژه دولت هستند. فعالیت‌های مقررات‌گذاری شده در نظام مجوزدهی، ذیل سه سطح دسته‌بندی شده‌اند:

- **گروه اول:** فعالیت‌های پرخطر که به «مجوز» نیاز دارند.

- **گروه دوم:** فعالیت‌های با خطر متوسط که به «اجازه‌نامه» نیاز دارند.

- **گروه سوم:** فعالیت‌های کم‌خطر که به «اعلان» به مراجع حاکمیتی مربوطه نیاز دارد.

گروه اول شامل ۸۷ مجوز، گروه دوم شامل ۳۹۴ اجازه‌نامه و گروه سوم شامل ۵۸ فعالیت (که تنها نیاز به اعلان به حاکمیت دارند) است. تعداد هر گروه طی اصلاحات بعدی قانون تغییراتی داشته است و گروه‌ها نیز به طبقاتی تقسیم می‌شوند. فعالیت‌هایی که در دسته سوم یعنی اعلان قرار گرفته‌اند مواردی مانند آموزش افرادی به‌عنوان راهنمای گردشگری، خرده‌فروشی یا عمده‌فروشی محصولات خاص، آموزش پیش‌دبستانی، پژوهش در حوزه‌های مختلف مثل نباتات، جمع‌آوری ضایعات فلزی و ... هستند.^۲

مجوزها و اجازه‌نامه باید ظرف ۱۵ روز کاری صادر شود اگرچه مدت زمان طولانی‌تر (حداکثر ۳۰ روز یا بیشتر در موارد محدود) برای برخی فعالیت‌ها مجاز است (برای مثال، استفاده از انرژی اتمی و واردات و صادرات محصولات تحت پوشش قوانین کنترل صادرات) برای دریافت مجوز، متقاضی باید درخواست خود را به همراه سایر اسناد مقرر در قانون ارائه کند. به‌طور کلی، درخواست و مدارک مورد نیاز باید از طریق مرکز خدمات عمومی به مراجع ذی‌ربط ارائه شود. هم‌اکنون ارسال اسناد از طریق پورتال دولت الکترونیک نیز امکان‌پذیر است و اعلان‌ها هم از همین طریق باید انجام شود. همچنین متقاضی باید هزینه صدور مجوز را بپردازد که بسته به نوع مجوز متفاوت است (Baker & McKenzie's, 2018: 35 & 36).

سیستم مجوز الکترونیکی «e-license» نیز به‌منظور اطمینان از وجود سازوکار شفاف و مؤثر تبادل اطلاعات بین بدنه حاکمیت قزاقستان و جامعه کسب‌وکار در چارچوب برنامه دولت برای شتاب‌بخشی به توسعه صنعتی و نوآوری قزاقستان برای سال‌های (۲۰۱۰-۲۰۱۴) و برنامه شکل‌گیری و توسعه «دولت الکترونیک» در قزاقستان ایجاد شده است. در سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۰ فعالیت‌های مقدماتی متمرکز کردن دستگاه‌های اجرایی دولتی انجام شده و فرایند الکترونیکی شدن مجوزها و اجازه‌نامه‌ها در فاصله سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۴ اجرایی شده است.^۳ پروژه e-license در سال ۲۰۱۳، در ژنو به‌عنوان بهترین پروژه در گروه کسب‌وکار

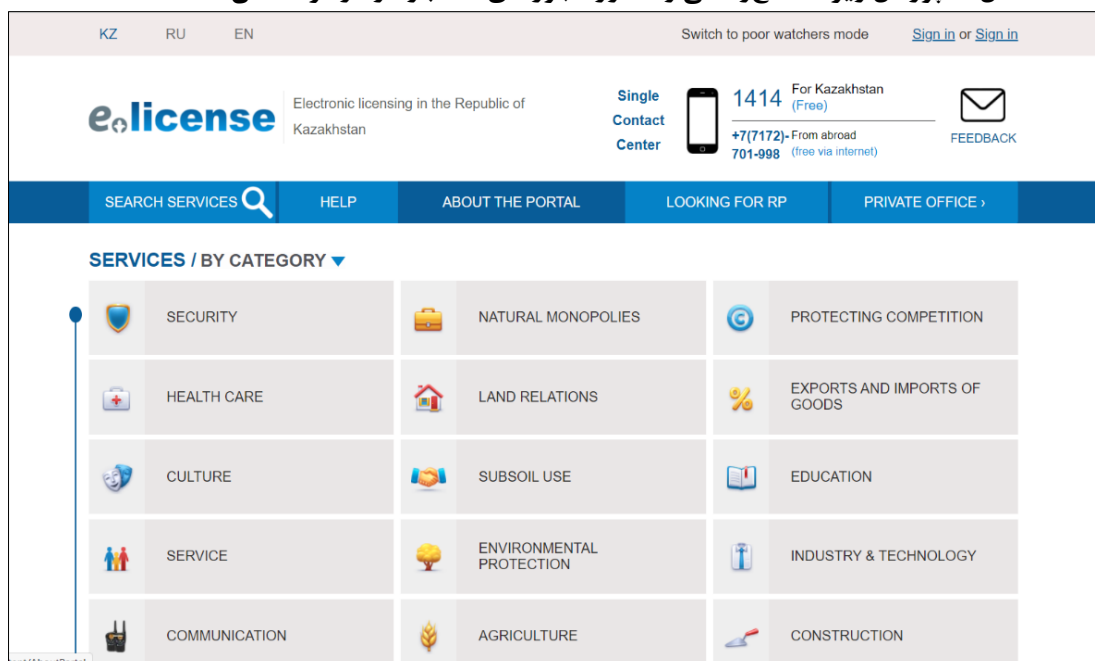
1. The Law of the Republic of Kazakhstan on Permissions and Notifications

2. <http://adilet.zan.kz/eng/docs/Z1400000202>

3. Қазақстан Республикасындағы электрондық лицензиялау Портал туралы (elicense.kz)

الکترونیکی از میان ۲۸۰ پروژه که از ۵۴ کشور جهان در مسابقه شرکت کرده بودند انتخاب شده است.^۱ اطلاعات مربوط به همه موافقت‌های پیشینی کسب‌وکار در پورتال دولت الکترونیک در دسترس است و کاربران برای طی فرایند صدور به پورتال Elicense ارجاع داده می‌شوند. پورتال Elicense نیز، اطلاعات مجوزها و اجازه‌نامه‌ها شامل فهرست مدارک و شرایط لازم در تطبیق با قوانین و مقررات، امکان پرداخت الکترونیکی، امکان کنترل و پایش فرایند و زمان درخواست الکترونیکی، دریافت نتیجه پذیرش درخواست به صورت الکترونیکی و دریافت پاسخ مستدل برای عدم پذیرش درخواست در صورت مغایرت با مقررات را فراهم می‌کند (Ibid.).

شکل ۹. پورتال ویژه اطلاع‌رسانی و صدور مجوزهای کسب‌وکار در قزاقستان (e-license)

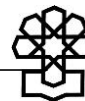
Source: <http://elicense.kz>

۲-۸. آذربایجان

«قانون مجوزها و اجازه‌نامه‌های جمهوری آذربایجان»^۲ که در ۱۵ مارس ۲۰۱۶ به تصویب رسیده، مبانی قانونی، اقتصادی و سازمانی برای مقررات‌گذاری نظام مجوزها و اجازه‌نامه‌ها در ارتباط با فعالیت کارآفرینی در جمهوری آذربایجان (به‌استثنای بازارهای مالی) را برقرار می‌کند. همچنین فرمان اجرایی ریاست جمهوری به شماره ۷۱۳،

1. Electronic government of the Republic of Kazakhstan | Electronic government of the Republic of Kazakhstan (egov.kz)

2. Law of the Republic of Azerbaijan on Licenses and Permits

مربوط به صدور مجوزها از دسامبر ۲۰۱۵ صادر شده است (KPMG International, 2019: 25) طبق قانون جدید، فرایندهای مجوزدهی ساده شده‌اند و قواعد یکپارچه‌ای برای همه انواع مجوز تعیین شده است. فعالیت‌هایی که به اخذ مجوز نیاز دارند، مراجع صدور هریک، فرایندهای صدور، تمدید و لغو مجوزها، الزام به ایجاد پورتال الکترونیکی و ... در قانون مشخص شده‌اند. زمان بیشتر مجوزها به صورت نامحدود در نظر گرفته شده مگر مواردی که قانون در مورد آن صراحت داشته باشد (Baker & McKenzie's, 2018: 57). در قانون مذکور، فهرست فعالیت‌هایی که نیاز به مجوز (License) دارند از ۳۷ به ۲۹ و مواردی که نیاز به اجازه‌نامه (Permit) دارند به ۸۶ مورد کاهش یافته است.^۱ فهرست فعالیت‌ها به تفکیک مجوزها و اجازه‌نامه‌ها در پیوست قانون آمده است. در پیوست ۱ آن قانون، فعالیت‌هایی که به مجوز نیاز دارند به شکل زیر دسته‌بندی شده‌اند:

۱. زباله‌های صنعتی سمی
 ۲. فعالیت‌های پزشکی خصوصی
 ۳. فعالیت‌های دارویی (تولید، عمده‌فروشی و خرده‌فروشی)
 ۴. تولید، واردات، صادرات، حمل‌ونقل و ترانزیت
 ۵. فعالیت‌های آموزشی (مؤسسات آموزشی پیش‌دبستانی، متوسطه، آموزش عالی، فنی و حرفه‌ای و ...)
 ۶. خدمات ارتباطات (تلفن، رادیو، موبایل و ...)
- و ...

پیوست ۲ قانون مذکور شامل مجوزهای مربوط به امنیت ملی است. در پیوست ۳ نیز فهرست اجازه‌نامه‌ها آمده است که شامل مواردی مانند اجازه حمل کالاهای خطرناک، اجازه تولید، واردات و توزیع ادبیات مذهبی، اجازه حمل‌ونقل دریایی مطابق با توافقنامه‌های بین‌المللی، گواهی بهداشت صادرات گیاهان و ... هستند. طبق قانون، وزارت اقتصاد آذربایجان همه مجوزهای کسب‌وکار به‌استثنای مجوزهای مربوط به امنیت ملی را صادر می‌کند. اما اجازه‌نامه‌ها توسط نهادهای مسئول در حوزه فعالیت مربوطه بررسی و صادر می‌شود. صدور مجوزها و اجازه‌نامه‌ها از طریق پورتال الکترونیکی «ASAN^۲ Service» در آژانس دولتی خدمات عمومی و نوآوری اجتماعی ذیل ریاست جمهوری آذربایجان صورت می‌گیرد (Baker & McKenzie's, 2018: 58).

۱. طبق اظهارات معاون وزیر اقتصاد آذربایجان، قبل از بررسی مجوزها با هدف کاهش تعداد از طریق ادغام و حذف مجوزها، تعداد آنها ۵۹ مورد و تعداد اجازه‌نامه‌ها بیش از ۳۰۰ مورد بوده است. ر. ک:

The Portal "Licenses and Permits" has been Presented (vxside.gov.az)

۲. Azerbaijan Service and Assessment Network

شکل ۱۰. پورتال خدمات الکترونیکی آذربایجان (ASAN Service)

Source: <https://asan.gov.az/en>

مجوزها ظرف ۱۰ روز کاری و اجازه‌نامه‌ها طی ۷ روز کاری صادر می‌شوند. مجوز غیرقابل انتقال است، به این معنا که فقط اخذکننده آن می‌تواند استفاده کند. در صورت ایجاد تغییر در زمینه فعالیت کارآفرین، سازماندهی مجدد یک نهاد یا در هنگام از بین رفتن مجوز صادر شده، ظرف مدت ۱۵ روز می‌توان به درخواست تجدید پروانه رسیدگی کرد. مجوز باید حاوی اطلاعات مربوط به نام مرجع صدور، صاحب آن و زمینه فعالیت مجاز باشد. مجوزها تحت انواع عمومی و ویژه طبقه‌بندی می‌شوند و مجوز عمومی، حق انجام هر فعالیت تجاری بدون نیاز به اخذ مجوز جداگانه برای هر زیرگروه آن فعالیت است. در مقابل، دارنده مجوز ویژه برای هر نوع زیرفعالیتی که در مجوز تعیین شده است، باید مجوز جداگانه‌ای اخذ کند. تعلیق یا خاتمه فعالیتی که در مجوز عمومی ذکر شده است، مبنایی برای خاتمه یا تعلیق سایر فعالیت‌های موجود در مجوز نیست. از دیگر اقدام‌هایی که در این کشور در راستای تسهیل صدور مجوزهای کسب‌وکار انجام شده می‌توان به کاهش قابل توجه لیست فعالیت‌هایی اشاره کرد که به مجوز نیاز دارند؛ نظیر فعالیت در حوزه‌های مرتبط با امنیت کشور، منابع طبیعی، محیط زیست و سلامت عمومی (KPMG International, 2019: 25). پورتال مجوزها و اجازه‌نامه‌ها حاوی اطلاعات مختلفی در مورد مراجع صدور مجوز، توصیف جزئیات، فهرست مدارک و اسناد مورد نیاز، هزینه‌ها و غیره است (همان).

۳. مقایسه و تحلیل نظام مجوزدهی در کشورهای منتخب، درس‌هایی برای ایران

در این بخش با توجه به بررسی تجربیات کشورهای منتخب در بخش قبلی و مقایسه وجوه اشتراک و تمایز کشورها در تسهیل نظام مجوزدهی کسب‌وکار، به سؤال‌های پژوهش پاسخ داده می‌شود. اصول مشترک نظام مجوزدهی کسب‌وکار منتج از تجربیات کشورها می‌تواند راهنمایی برای برنامه اصلاحات مجوزهای کسب‌وکار در ایران باشد.

۳-۱. نقش قوانین و مقررات در نظام مجوزدهی کشورهای منتخب

قوانین و مقررات به دو طریق در نظام مجوزدهی کشورها دخیل و تأثیرگذارند: اولاً، همه موافقت‌های پیشینی اعم از مجوز، اجازه‌نامه و اعلان براساس قوانین و مقررات کشورها تعیین و الزام می‌شوند. بنابراین در فرایند اصلاحات نظام مجوزدهی ممکن است به اصلاح قوانین و مقرراتی که مبنای حقوقی مجوزها هستند نیاز باشد. ثانیاً، برخی کشورها برای تسهیل نظام مجوزدهی کسب‌وکار، قوانین ویژه‌ای به تصویب رسانده‌اند و برخی دیگر اصلاحات را در قالب برنامه‌های کلان دولتی، بدون نیاز به تصویب قانون، طراحی و اجرا کرده‌اند. در قانون کاهش تشریفات اداری (۱۹۸۰) در ایالات متحده آمریکا، قانون مجوزها و اعلان‌های جمهوری قزاقستان (۲۰۱۴) و قانون مجوزها و اجازه‌نامه‌های جمهوری آذربایجان (۲۰۱۶)، شرایط و الزامات تسهیل نظام مجوزدهی در کشورهای مذکور تبیین شده است اما در کشورهایی مانند آلمان، کره جنوبی، سنگاپور و مالزی چگونگی فرایند اصلاحات در قالب برنامه‌های کلان دولتی طراحی شده‌اند. از این رو چنانچه اراده دولت برای انجام اصلاحات در مجوزهای کسب‌وکار وجود داشته باشد نیازی به وضع و اجبار قانون برای پیشبرد اصلاحات نیست.

۳-۲. برنامه‌های اصلاح و تسهیل نظام مجوزدهی کسب‌وکار

برنامه‌های اصلاح و تسهیل نظام مجوزدهی کسب‌وکار را می‌توان به سه گروه تقسیم کرد:

- اطلاع‌رسانی و شفافیت مجوزهای کسب‌وکار

- بررسی و بازمهندسی مجوزهای کسب‌وکار

- الکترونیکی کردن فرایندهای صدور مجوزهای کسب‌وکار

همه کشورهای مورد بررسی اولین گام یعنی ایجاد درگاه‌های الکترونیکی برای شفاف شدن اطلاعات مجوزهای کسب‌وکار را در کمترین زمان ممکن انجام داده‌اند و گام‌های دوم و سوم که می‌توانند هم‌زمانی و تداخل داشته باشند به تدریج و به مرور زمان تکمیل شده‌اند.

از جمله برنامه‌هایی که در کشورهای مورد بررسی در گزارش حاضر می‌توان اشاره کرد، برنامه عملیاتی کاهش بار تشریفات اداری در اتحادیه اروپا (۲۰۰۷)، برنامه عملیاتی کارآفرینی اتحادیه اروپا (۲۰۲۰)، برنامه نوسازی مجوزهای

کسب‌وکار مالزی (۲۰۱۰)، برنامه اجرای پروژه OBLs سنگاپور (۲۰۰۱)، برنامه عملیاتی دوم دولت الکترونیک سنگاپور (۲۰۰۳)، برنامه ایجاد سیستم ارائه خدمات دولت به کسب‌وکار (G4B) به‌عنوان بخشی از گام دوم نقشه دولت الکترونیک در کره جنوبی (۲۰۰۳) و برنامه دولت الکترونیک قزاقستان، پروژه Elicence (۲۰۱۰) هستند.

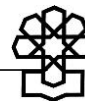
همچنین کشورهایی که موفق به ایجاد پنجره واحد صدور مجوزهای کسب‌وکار شده‌اند، یعنی کره جنوبی، سنگاپور، قزاقستان و آذربایجان، برنامه الکترونیکی شدن فرایند صدور را ذیل برنامه‌های دولت الکترونیک اجرا کرده‌اند. سنگاپور مرحله بررسی، حذف و ادغام مجوزها و بازمهندسی فرایندها را در سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۰۴ به انجام رسانده درحالی‌که مرحله الکترونیکی شدن فرایندهای صدور از سال ۲۰۰۳ آغاز شده و به‌صورت تدریجی تا سال ۲۰۱۹ با معرفی درگاه Gobusiness تکمیل شده است.

فرایند باز مهندسی مجوزها شامل حذف مجوز، ادغام مجوزها، حذف برخی مراحل اخذ مجوز، ساده‌سازی شرایط دریافت مجوز، تسهیل روابط بین‌دستگاهی، تغییر ترتیب مراحل و ... است. «ادغام» یکی از متداول‌ترین روش‌ها برای کاهش بار مجوزهاست. درحالی‌که درصد کمی از مجوزها در فرایند بررسی ممکن است غیرضروری تشخیص داده شده و حذف شوند، تعداد زیادی از مجوزها در فرایند اصلاحات کشورهای مورد بررسی، قابل ادغام بوده‌اند. آذربایجان با تفکیک «مجوز عمومی» از «مجوز ویژه» مجوز کسب‌وکارهایی که قابلیت قرار گرفتن در یک گروه کسب‌وکار را دارند تحت عنوان مجوز عمومی طبقه‌بندی کرده است. بدین‌صورت برای انجام کسب‌وکارهای همگن نیازی به اخذ چندین مجوز جداگانه نیست. قزاقستان، مالزی و سنگاپور نیز از روش ادغام در فرایند اصلاحات استفاده کرده‌اند.

مفهوم مجوز عمومی در ایالات متحده آمریکا و مالزی به گونه دیگری از تعداد مجوزهای لازم برای شروع کسب‌وکار کاسته است. مجوز عمومی در این کشورها برای احراز شرایط عمومی کارآفرین برای فعالیت اقتصادی و شرایط عمومی مکان فعالیت صادر می‌شود و لذا نیاز به اخذ مجوزهای خاص هر رشته فعالیت در همه کسب‌وکارها نیست و مجوزهای خاص مربوط به مقولات ایمنی جامعه و فعالیت‌های پرریسک می‌شود.

۳-۳. درگاه الکترونیکی مجوزهای کسب‌وکار

درگاه الکترونیکی برای ارائه اطلاعات و ایجاد شفافیت مجوزهای کسب‌وکار در بسیاری از کشورها بخشی از درگاه جامع‌تری برای ارائه خدمات مختلف و راهنمایی به کسب‌وکارهای کوچک است. درگاه اداره کسب‌وکار کوچک (SBA) در سطح فدرال و ایالتی در ایالات متحده آمریکا، درگاه خدمات کسب‌وکار برای هر کشور عضو اتحادیه اروپا (PSC)، درگاه دولت الکترونیک، بخش کسب‌وکار در کشورهای مالزی، قزاقستان و آذربایجان، درگاه ارائه خدمات اداری کسب‌وکار (G4B) در کره جنوبی پورتال‌های جامعی برای ارائه خدمات به کسب‌وکارها هستند.

درگاه مذکور در همه کشورها حاوی اطلاعات، شرایط، مدارک، مبانی قانونی، مرجع صدور و با قابلیت جست‌وجوی مجوزها براساس نوع فعالیت و کسب‌وکار یا براساس مرجع صدور یا بخش اقتصادی و یا همه موارد بوده است. در برخی کشورها درگاه ویژه مجوزهای کسب‌وکار وجود دارد. در مالزی درگاه Malaysia Biz، ویژه اطلاع‌رسانی و شفافیت شرایط صدور مجوزهای کسب‌وکارهای کوچک است و برای صدور مجوزها نیز درگاه جداگانه و ویژه صدور مجوزها (BLESS) در دسترس است. در ایالات متحده آمریکا، درگاه ویژه مجوزهای کسب‌وکار در همه ایالات و در سطوح محلی این کشور ایجاد شده‌اند. در سنگاپور، درگاه ویژه اطلاعات و صدور مجوزهای کسب‌وکار (Go Business) و در قزاقستان، درگاه ویژه اطلاعات و صدور مجوزهای کسب‌وکار (Elicense)، طراحی و ایجاد شده‌اند. فرایند صدور مجوزها در ایالات متحده آمریکا، غالب کشورهای عضو اتحادیه اروپا از جمله آلمان و نیز مالزی، تلفیقی از الکترونیکی و کاغذی است درحالی‌که در کشورهای کره جنوبی، سنگاپور، قزاقستان و آذربایجان، فرایند صدور مجوزها به‌طور کامل الکترونیکی شده است.

۴-۳. نحوه طبقه‌بندی انواع موافقت‌پیشینی در کشورهای منتخب

همه کسب‌وکارها در همه کشورها برای آغاز فعالیت رسمی و در گام نخست باید ثبت شوند. در مورد بیشتر کسب‌وکارها، کسب موافقت‌پیشینی دولت برای شروع کسب‌وکار مورد نیاز است که این الزام، ذیل سه نوع قابل تفکیک است: مجوز، اجازه‌نامه و اعلان که شدت و نحوه کنترل در این سه سطح متفاوت است.

- مجوز نسبت به اجازه‌نامه عمومی‌تر است و اعطای اجازه انجام کاری یا استفاده از چیزی را نشان می‌دهد. این واژه غالباً بر «صلاحیت» دلالت می‌کند و برای افرادی که در مشاغلی که می‌تواند آسیب برای کسی داشته باشد لازم است. بعضی اوقات کسب مجوز به آزمون نیاز دارد. غالباً احراز صلاحیت برای اخذ مجوزهای حرفه‌ای مانند مجوز پزشکی یا آرایشگری، مستلزم قبولی در آزمون مربوطه است.
- اجازه‌نامه نوع خاصی از مجوز است که معمولاً برای مقوله‌های مربوط به «ایمنی» به کار می‌رود. مانند مجوزهای سلامت، محیط زیست و امنیت و ممکن است قبل از اعطا نیاز به بازرسی وجود داشته باشد. مانند مجوز ایمنی آتش‌سوزی ساختمان یا مجوز بهداشت برای سالن زیبایی.
- اعلان در مورد کسب‌وکارهایی به کار می‌رود که نیازی به اخذ مجوز ندارند و صرف آگاهی حاکمیت برای شروع فعالیت کفایت می‌کند.

معیار تفکیک در قوانین آذربایجان و قزاقستان، سطح ریسک فعالیت برای جامعه در زمینه‌هایی مانند سلامت، امنیت، محیط زیست و ایمنی محل کار و نوع فعالیت است. در قوانین ویژه مجوزهای کشورهای قزاقستان و

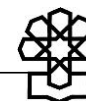
آذربایجان، همه کسب‌وکارها بدین‌صورت طبقه‌بندی شده‌اند و برای هر طبقه سقف زمانی مشخصی برای صدور در نظر گرفته شده است. مواردی که تنها به اعلان نیاز دارند در همه کشورهای مورد بررسی محدود هستند و در مورد برخی فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی در زمینه‌های خاص، فعالیت‌های هنری یا برخی مشاغل کوچک که ارتباط مستقیم با سلامتی و ایمنی افراد جامعه ندارند و تهدیدی برای محیط زیست و منابع طبیعی محسوب نمی‌شوند از این شیوه استفاده می‌شود.

هر قدر کشورها بتوانند با استقرار نهادهای کارآمد، فضای رقابت سالم را در اقتصاد ایجاد کرده و مشوق‌های کسب‌وکارها را به سمت اهداف توسعه‌ای کشور سوق دهند نیاز به کنترل‌های پیشینی کاهش خواهد یافت و روش «اعلان» می‌تواند در فعالیت‌های اقتصادی بیشتری جایگزین فرایندهای طولانی اخذ مجوز شود. به‌طور مثال به‌جای استفاده از مجوز به‌عنوان سدی بر سر راه ورود کسب‌وکارها به فعالیت‌های نامولد، با استقرار نظام مالیاتی کارآمد و اعمال دقیق سیاست‌های کاهش یا افزایش بار مالیاتی، کسب‌وکارها را به سمت فعالیت‌های مولد در جهت رشد اقتصادی کشور سوق داد؛ مخصوصاً در شرایطی که بازار به‌طور خودکار، انگیزه و سود کافی را برای ورود به این نوع فعالیت‌ها ایجاد نکرده است و برعکس سودآوری در فعالیت‌های نامولد را نشان می‌دهد و برخی کشورها را ناگزیر به ایجاد موانع ورود از جمله مجوز می‌کند. همچنین شفافیت هرچه بیشتر اطلاعات اقتصادی می‌تواند به ایجاد فضای رقابت سالم و تعادل بهینه بازارها کمک کند.^۱

۵-۳. نهاد متولی تسهیل نظام مجوزدهی کسب‌وکار در کشورهای منتخب

نهاد متولی تسهیل مجوزها معمولاً در سطح فدرال و کلان کشور جایابی می‌شود و قاعداً باید مسئولیت‌هایی در زمینه توسعه کسب‌وکارها داشته باشد. غالباً نهاد متولی «تسهیل قوانین و مقررات» با نهاد متولی «الکترونیکی شدن فرایندها» متفاوت است. به‌عنوان نمونه اداره کسب‌وکار کوچک ایالات متحده آمریکا (SBA)، اداره اقتصاد، انرژی و کسب‌وکار سنا در آلمان، وزارت صنعت و تجارت سنگاپور متولیان اصلی بهبود نظام مجوزدهی کسب‌وکار در این کشورها هستند که عمدتاً به شفافیت و تسهیل قوانین و مقررات مربوط به مجوزها می‌پردازند. اما در مرحله الکترونیکی شدن فرایندهای کسب‌وکار، نهاد متولی ایجاد و توسعه دولت الکترونیک، مسئول ایجاد پنجره واحد صدور مجوزهاست. در کره جنوبی کمیته ویژه دولت الکترونیک مسئول ایجاد G4B بوده است و در سنگاپور مرجع توسعه اطلاعات و ارتباطات سنگاپور و دفتر دولت دیجیتال برای ایجاد پنجره واحد الکترونیکی صدور مجوزها با وزارت صنعت و تجارت این کشور همکاری بسیار نزدیکی داشته‌اند.

۱. به‌طور مثال برخی کشورها مانند کره جنوبی با انتشار روزانه و مستمر تعداد ورود و خروج کسب‌وکارها در بازارها و فعالیت‌های مختلف اقتصادی توسط دولت، به برآورد سودآوری و احتمال ورشکستگی فعالان اقتصادی و تصمیم برای شروع کسب‌وکار کمک می‌کنند.

جدول ۲. مقایسه کشورها در قوانین، برنامه‌های تسهیل نظام مجوزدهی و درگاه الکترونیکی مجوزهای کسب‌وکار

کشور	قانون تسهیل مجوزهای کسب‌وکار	برنامه ویژه تسهیل مجوزهای کسب‌وکار	درگاه الکترونیکی همه خدمات کسب‌وکار	درگاه الکترونیکی ویژه مجوزها
ایالات متحده آمریکا	قانون کاهش تشریفات اداری (۱۹۸۰)	برنامه‌های اداره کسب‌وکار کوچک (SBA) در سطح فدرال و ایالتی	درگاه اداره کسب‌وکار کوچک (SBA) در سطح فدرال و ایالتی	درگاه ویژه در همه ایالات و در سطوح محلی، فرایند صدور تلفیقی مشتمل بر الکترونیکی و کاغذی
آلمان	ندارد	تحت برنامه‌های اتحادیه اروپا: - برنامه عملیاتی کاهش بار تشریفات اداری در اتحادیه اروپا (۲۰۰۷) - برنامه عملیاتی کارآفرینی (۲۰۲۰)	درگاه خدمات کسب‌وکار برای هر ایالت (PSC)	بخشی از درگاه خدمات کسب‌وکار برای هر ایالت (PSC)، فرایند صدور تلفیقی مشتمل بر الکترونیکی و کاغذی
مالزی	ندارد	برنامه نوسازی مجوزهای کسب‌وکار (۲۰۱۰)	درگاه دولت الکترونیک، بخش کسب‌وکار	درگاه ویژه اطلاعات و صدور مجوزهای کسب‌وکار، (Malaysia Biz و BLESS) فرایند صدور تلفیقی مشتمل بر الکترونیکی و کاغذی
سنگاپور	ندارد	- برنامه اجرای پروژه OBL (۲۰۰۱) - برنامه عملیاتی دوم دولت الکترونیک سنگاپور (۲۰۰۳)	در حال توسعه درگاه مجوزهای کسب‌وکار به درگاه ارائه همه خدمات کسب‌وکار	درگاه ویژه اطلاعات و صدور مجوزهای کسب‌وکار (go business)، فرایند صدور کاملاً الکترونیکی
کره جنوبی	ندارد	برنامه ایجاد سیستم ارائه خدمات دولت به کسب‌وکار (G4B) به‌عنوان بخشی از گام دوم نقشه دولت الکترونیک (۲۰۰۳)	درگاه ارائه خدمات اداری کسب‌وکار (G4B)	بخشی از درگاه ارائه خدمات اداری کسب‌وکار (G4B)، فرایند صدور کاملاً الکترونیکی
قزاقستان	قانون مجوزها و اعلان‌های جمهوری قزاقستان (۲۰۱۴)	برنامه دولت الکترونیک (۲۰۱۰)، پروژه Elicence	درگاه دولت الکترونیک، بخش کسب‌وکار	درگاه ویژه اطلاعات و صدور مجوزهای کسب‌وکار (elicense)، فرایند صدور کاملاً الکترونیکی با تعیین سقف زمانی صدور
آذربایجان	قانون مجوزها و اجازه‌نامه‌های جمهوری آذربایجان (۲۰۱۶)	-	درگاه دولت الکترونیک، بخش کسب‌وکار	بخشی از درگاه ASAN، فرایند صدور کاملاً الکترونیکی با تعیین سقف زمانی صدور

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

۴. نگاهی به نظام مجوزدهی کسب‌وکار در ایران

دولت برای نخستین بار در ماده (۷) «قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی» (مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۸) مکلف به ایجاد شفافیت و تسهیل شرایط صدور مجوزهای کسب‌وکار شده است. حکم یادشده یک‌بار در اول تیرماه ۱۳۹۳، بار دیگر در ماده (۵۷) «قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور»، (مصوب ۱۳۹۴/۲/۲۰) و آخرین بار در اسفندماه ۱۳۹۹ با عنوان «قانون اصلاح مواد (۱) و (۷) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل‌وچهارم (۴۴) قانون اساسی»، (مصوب ۱۳۹۹/۱۲/۱۳) اصلاح شده است. با گذشت حدود ۱۳ سال از تصویب ماده (۷) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل‌وچهارم (۴۴) و اصلاحات مکرر آن، دریافت مجوزهای کسب‌وکار همچنان با پیچیدگی و دشواری‌های متعدد روبه‌رو است و این در حالی است که در برخی کشورها بدون نیاز به قانونگذاری و در قالب برنامه‌های دولت، نظام مجوزدهی مطلوب شکل گرفته است.

وزارت امور اقتصادی و دارایی پایگاه اطلاع‌رسانی مجوزهای کسب‌وکار را از سال ۱۳۹۶ ایجاد کرد اما اطلاعات پایگاه به نحوی که شرایط و فرایند صدور، تمدید و لغو به همراه مبانی قانونی به‌طور کامل و شفاف برای متقاضیان دریافت مجوز در دسترس باشد هنوز تکمیل نشده‌اند. آخرین بررسی‌های مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی تا پایان آبان‌ماه ۱۳۹۹ نشان می‌دهد شرایط صدور حدود یک‌سوم مجوزهای دستگاه‌های اجرایی ناقص است و برخی دستگاه‌ها در مقابل شفافیت مقاومت می‌کنند (احمدیان، ۱۴۰۰: ۱). ایجاد درگاه الکترونیکی صدور مجوزها در سال‌های گذشته در دستور کار وزارت امور اقتصادی و دارایی بوده است. بررسی عملکرد درگاه مجوزهای کشور (به آدرس www.g4b.ir) تا پایان آبان‌ماه ۱۳۹۹ نشان می‌دهد در ایجاد امکان صدور مجوزهای دستگاهی از طریق سامانه صدور مجوزها (سام) توفیقی حاصل نشده است (همان: ۲۰). طبق تبصره «۴» آخرین اصلاح ماده (۷) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل‌وچهارم (۴۴) قانون اساسی در اسفندماه ۱۳۹۹، همه مراجع صدور مجوز مکلف به ثبت و صدور همه مجوزها از طریق درگاه ملی مجوزهای کشور ظرف حداکثر یک سال پس از لازم‌الاجرا شدن قانون شده‌اند و راهبری و مدیریت درگاه ملی مجوزهای کشور به دبیرخانه هیئت مقررات‌زدایی ذیل وزارت امور اقتصادی و دارایی سپرده شده است. مرور تجربیات کشورهای موفق در بخش قبلی نشان داد، ایجاد سامانه الکترونیکی صدور مجوزهای کسب‌وکار به چندین سال زمان، متناسب با پیشرفت‌های کشور در توسعه زیرساخت‌های دولت الکترونیک نیاز دارد و به‌طور مثال ایجاد و تکمیل چنین سامانه‌ای در سنگاپور ۱۶ سال به طول انجامیده است. همچنین متولی اصلی ایجاد سامانه صدور مجوز، نهاد مجری دولت الکترونیک در هر کشور بوده است.

تسهیل شرایط صدور مجوزهای کسب‌وکار و بررسی و مهندسی مجدد فرایندهای مجوزدهی طبق ماده (۷) قانون سیاست‌های کلی اصل چهل‌وچهارم (۴۴) قانون اساسی، وظیفه اصلی هیئت مقررات‌زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب‌وکار است که ارزیابی‌های مکرر مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی نشان

می‌دهد، هیئت مقررات‌زدایی تاکنون موفق به انجام کامل این تکلیف خطیر و بسیار مهم نشده است. طبق آخرین بررسی صورت گرفته، هیئت مقررات‌زدایی، به‌رغم برداشتن گام‌هایی ضروری برای ساماندهی، تسهیل و تسریع صدور مجوزها، فرایندهای الزام‌را با کُندی بسیار به پیش می‌برد و در مجموع می‌توان گفت عملکرد هیئت مقررات‌زدایی به اندازه کافی در اجرای مفاد ماده (۷)، اثربخش نبوده است (مرکز مالگیری، ۱۳۹۹: ۲). طبق تبصره «۹» آخرین اصلاحات ماده (۷) مذکور در اسفندماه ۱۳۹۹، مراجع صدور مجوز مکلف به شناسایی مجوزهایی شده‌اند که می‌توان اعلان متقاضی را جایگزین صدور مجوز کرد و هیئت مقررات‌زدایی نیز می‌تواند رأساً کسب‌وکارهای اعلامی را شناسایی کند. در تصویب‌نامه شورای عالی اداری برای ساده‌سازی مراحل شروع کسب‌وکار مصوب ۱۳۹۹/۱۱/۲۰، همه مجوزهای کسب‌وکار به‌استثنای «فعالیت‌های بااهمیت و اثرگذار در حوزه‌های درمان و امنیت و سایر موارد خاص با تشخیص هیئت مقررات‌زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب‌وکار» اعلامی و مشمول نظارت پسینی معرفی شده‌اند.

مروری بر تجربیات کشورها در بخش‌های پیشین نشان می‌دهد در کنار روش طبقه‌بندی مجوزها و انتخاب یک طبقه به‌عنوان اعلامی، انواع روش‌ها برای تسهیل نظام مجوزدهی در فرایند بازمهندسی مجوزها مانند ادغام مجوزها، تعریف مجوز عمومی و تفکیک آن از مجوزهای ویژه، حذف برخی مراحل اخذ مجوز، ساده‌سازی شرایط دریافت مجوز، تسهیل روابط بین‌دستگاهی، تغییر ترتیب مراحل و ... به کار برده شده است. به‌ویژه «ادغام» یکی از متداول‌ترین روش‌ها برای کاهش بار مجوزها بوده است و درحالی‌که درصد کمی از مجوزها در فرایند بررسی ممکن است حذف شوند، تعداد زیادی از مجوزها در فرایند اصلاحات کشورهای مورد بررسی قابل ادغام بوده‌اند. اما در قوانین، مقررات و برنامه‌های موجود در کشور، ساده‌ترین روش برخورد با نظام پیچیده مجوزدهی در ایران یعنی «حذف مجوز» بسیار پررنگ شده است، بدون آنکه محیط نهادی مناسب برای جایگزین شدن نظارت پسینی فراهم شود. همچنین طبقه اعلامی کسب‌وکارها در کشورهای مختلف، طیف محدودی از کسب‌وکارهای کوچک و کم‌ریسک بوده‌اند که در برخی موارد در پیوست قوانین کشورها، فهرست چنین مشاغلی به‌طور مشخص ذکر شده است.

جمع‌بندی و پیشنهاد

در این گزارش پس از تبیین انواع متفاوت موافقت برای آغاز کسب‌وکار و برخی تعاریف و مفاهیم کلیدی در موضوع مجوزها، تجربه کشورهای موفق در ایجاد نظام مطلوب مجوزهای کسب‌وکار از جمله ایالات متحده آمریکا، آلمان، مالزی، کره جنوبی، سنگاپور، قزاقستان و آذربایجان بررسی شد و با مقایسه و تحلیل تجربیات، اصول و قواعد مشترک برای اصلاح مجوزهای کسب‌وکار در ایران استخراج شد. در جمع‌بندی و پس از بررسی قوانین، مقررات، سیاست‌ها و برنامه‌های تسهیل مجوزهای کسب‌وکار در کشورهای مختلف، می‌توان گفت:

۱. برای اصلاح نظام مجوزدهی کسب‌وکار، لزومی به وضع و اصلاح قانون نیست:

برخی کشورها برای تسهیل نظام مجوزدهی کسب‌وکار قوانین ویژه‌ای به تصویب رسانده‌اند و برخی دیگر همچون کره جنوبی، سنگاپور و مالزی، اصلاحات را در قالب برنامه‌های کلان دولتی، بدون نیاز به تصویب قانون، طراحی و اجرا کرده‌اند. از این رو چنانچه اراده دولت بر انجام اصلاح مجوزهای کسب‌وکار باشد نیازی به وضع و اجبار قانون برای پیشبرد اصلاحات نیست.

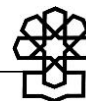
۲. برنامه‌های اصلاح و تسهیل نظام مجوزدهی کسب‌وکار را می‌توان در سه گام پیگیری کرد: اطلاع‌رسانی و شفافیت مجوزهای کسب‌وکار، بررسی و بازمهندسی مجوزهای کسب‌وکار و الکترونیکی کردن فرایندهای صدور مجوزهای کسب‌وکار:

همه کشورهای مورد بررسی اولین مرحله یعنی ایجاد درگاه‌های الکترونیکی برای شفاف شدن اطلاعات مجوزهای کسب‌وکار را در کمترین زمان ممکن ایجاد کرده‌اند و مراحل دوم و سوم که می‌توانند هم‌زمانی و تداخل داشته باشند به تدریج و به مرور زمان تکمیل شده‌اند. همچنین کشورهایی که موفق به ایجاد پنجره واحد صدور مجوزهای کسب‌وکار شده‌اند، یعنی کره جنوبی، سنگاپور، قزاقستان و آذربایجان، برنامه الکترونیکی شدن فرایند صدور را ذیل برنامه‌های دولت الکترونیک اجرا کرده‌اند.

۳. متداول‌ترین روش‌ها برای کاهش بار اداری مجوزهای کسب‌وکار «ایجاد درگاه الکترونیکی»، «ادغام مجوزها» و «حذف مجوزهای غیرضروری» بوده‌اند:

ایجاد درگاه الکترونیکی برای اطلاع‌رسانی و شفافیت و همچنین الکترونیک شدن فرایندهای صدور مجوز تأثیر بسزایی در تسهیل نظام مجوزدهی کشورها داشته‌اند. پس از به‌کارگیری خدمات دولت الکترونیک، روش «ادغام» یکی از متداول‌ترین روش‌ها برای کاهش بار مجوزها بوده است. فرایند بازمهندسی مجوزها شامل حذف مجوز، ادغام مجوزها، حذف برخی مراحل اخذ مجوز، ساده‌سازی شرایط دریافت مجوز، تسهیل روابط بین‌دستگاهی، تغییر ترتیب مراحل و ... است. در حالی که درصد کمی از مجوزها در فرایند بررسی ممکن است غیرضروری تشخیص داده شده و حذف شوند، تعداد زیادی از مجوزها در فرایند اصلاحات کشورهای مورد بررسی قابل ادغام بوده‌اند. آذربایجان با تفکیک «مجوز عمومی» از «مجوز ویژه» مجوز کسب‌وکارهایی که قابلیت قرار گرفتن در یک گروه کسب‌وکار را دارند با عنوان مجوز عمومی طبقه‌بندی کرده است. بدین‌صورت برای انجام کسب‌وکارهای همگن نیازی به اخذ چندین مجوز جداگانه نیست. قزاقستان، مالزی و سنگاپور نیز از تکنیک ادغام در فرایند اصلاحات استفاده کرده‌اند.

در ایالات متحده آمریکا و مالزی به‌گونه دیگری از تعداد مجوزها برای شروع کسب‌وکار کاسته‌اند؛ مجوز عمومی در این کشورها برای احراز شرایط عمومی کارآفرین برای فعالیت اقتصادی و شرایط عمومی

مکان فعالیت صادر می‌شود به طوری که به اخذ مجوزهای خاص هر رشته فعالیت در همه کسب و کارها نیاز نیست و مجوزهای خاص منحصر به مقوله‌های مرتبط با ایمنی جامعه و فعالیت‌های پرریسک می‌شود.

۴. درگاه الکترونیکی برای اطلاع‌رسانی مجوزها در کمترین زمان ممکن در همه کشورهای مورد بررسی ایجاد شده و امکان صدور مجوزها از درگاه واحد الکترونیکی در یک فرایند تدریجی و چندساله در معدودی از کشورها ایجاد شده است:

درگاه الکترونیکی برای ارائه اطلاعات و ایجاد شفافیت مجوزهای کسب و کار در بسیاری از کشورها، بخشی از درگاه جامع‌تری برای ارائه خدمات مختلف و راهنمایی به کسب و کارهای کوچک است. اطلاعات شامل شرایط و مدارک مورد نیاز، هزینه، مبانی قانونی، مراجع صدور مجوز و پیوند آنهاست و امکان جست‌وجو برای متقاضی فراهم است. در برخی کشورها درگاه ویژه برای صدور مجوز وجود دارد. فرایند صدور مجوزها در ایالات متحده آمریکا، غالب کشورهای عضو اتحادیه اروپا از جمله آلمان و نیز مالزی تلفیقی از الکترونیکی و کاغذی است در حالی که در کشورهای کره جنوبی، سنگاپور، قزاقستان و آذربایجان فرایند صدور مجوزها به طور کامل الکترونیکی شده است.

۵. در کشورهای آذربایجان و قزاقستان، مجوزها براساس سطح ریسک برای جامعه طبقه‌بندی شده‌اند و فرایند متفاوتی برای دریافت مجوز هر طبقه از جمله محدودیت زمانی برای صدور طبقات مختلف تعیین شده است. معیار تفکیک مجوزها در قوانین آذربایجان و قزاقستان، سطح ریسک فعالیت برای جامعه در زمینه‌هایی مانند سلامت، امنیت، محیط زیست و ایمنی محل کار و نوع فعالیت است. در قوانین ویژه مجوزهای کشورهای قزاقستان و آذربایجان، همه کسب و کارها ذیل سه دسته مجوز، اجازه‌نامه و اعلان طبقه‌بندی شده‌اند و برای هر طبقه سقف زمانی برای صدور در نظر گرفته شده است. مواردی که تنها نیاز به اعلان دارند در همه کشورهای مورد بررسی محدود هستند و در مورد برخی فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی در زمینه‌های خاص، فعالیت‌های هنری یا برخی مشاغل کوچک که ارتباطی با سلامتی و ایمنی ندارند و تهدیدی برای محیط زیست و منابع طبیعی محسوب نمی‌شوند از این شیوه استفاده می‌شود.

۶. استقرار نهادهای کارآمد و ایجاد فضای رقابت سالم در هر کشور، پیش‌نیاز حذف تدریجی نظارت پیشینی (الزام به اخذ مجوز قبل از شروع فعالیت) است:

هر قدر کشورها بتوانند با استقرار نهادهای کارآمد، فضای رقابت سالم را در اقتصاد ایجاد کرده و با ایجاد مشوق‌هایی، کسب و کارها را به سمت اهداف توسعه‌ای کشور سوق دهند، نیاز به کنترل‌های پیشینی کاهش خواهد یافت و این امکان فراهم می‌شود که روش «اعلان»، در فعالیت‌های اقتصادی بیشتری

جایگزین فرایندهای طولانی اخذ مجوز شود. به‌طور مثال در صورت وجود نظام مالیاتی کارآمد می‌توان با اعمال دقیق سیاست‌های کاهش یا افزایش بار مالیاتی، کسب‌وکارها را به سمت فعالیت‌های مولد در جهت رشد اقتصادی کشور سوق داد؛ در شرایطی که بازار به‌طور خودکار انگیزه و سود کافی را برای ورود به این نوع فعالیت‌ها ایجاد نکرده است و برعکس، سودآوری در فعالیت‌های نامولد را نشان می‌دهد. اما در شرایطی که محیط نهادی، مشوق رقابت و فعالیت‌های مولد نباشد، کشورها ناگزیر به ایجاد موانع ورود به فعالیت‌های نامولد با ابزارهایی از جمله مجوز خواهند شد.

۷. نقش و مسئولیت نهاد متولی در فرایند تسهیل مجوزها باید متناسب با ظرفیت آن نهاد در نظر گرفته شود:

نهاد متولی تسهیل مجوزها معمولاً در سطح فدرال و کلان کشور جایابی می‌شود و قاعداً باید مسئولیت‌هایی در زمینه توسعه کسب‌وکارها داشته باشد. به‌عنوان نمونه اداره کسب‌وکار کوچک ایالات متحده آمریکا (SBA)، اداره اقتصاد، انرژی و کسب‌وکار سنا در آلمان، وزارت صنعت و تجارت سنگاپور متولیان اصلی بهبود نظام مجوزدهی کسب‌وکار در این کشورها هستند. اما معمولاً در مرحله الکترونیکی شدن فرایندهای کسب‌وکار، نهاد متولی ایجاد و توسعه دولت الکترونیک، مسئول ایجاد پنجره واحد صدور مجوزهاست. در کره جنوبی، کمیته ویژه دولت الکترونیک مسئول ایجاد G4B بوده است و در سنگاپور مرجع توسعه اطلاعات و ارتباطات سنگاپور و دفتر دولت دیجیتال برای ایجاد پنجره واحد الکترونیکی صدور مجوزها با وزارت صنعت و تجارت این کشور همکاری بسیار نزدیکی داشته‌اند.

براساس اصول مشترک برای تسهیل نظام مجوزهای کسب‌وکار در کشورهای مختلف و بررسی تجربه تسهیل مجوزها در ایران می‌توان موارد زیر را به‌طور کلی برای پیشبرد برنامه اصلاح مجوزهای کسب‌وکار در ایران پیشنهاد داد:

۱. درگاه الکترونیکی با هدف اطلاع‌رسانی شرایط صدور مجوزهای کسب‌وکار در اسرع زمان در کشور تکمیل شود. این اقدام، اولین گام برای تسهیل مجوزدهی در همه کشورهای مورد بررسی بوده است. درگاه مذکور در همه کشورها حاوی اطلاعاتی مشتمل بر شرایط، مدارک، مبانی قانونی، مرجع صدور و با قابلیت جست‌وجوی مجوزها براساس نوع فعالیت و کسب‌وکار یا مرجع صدور یا بخش اقتصادی و یا همه موارد بوده است.

۲. در گام دوم، بازبینی و مهندسی مجدد فرایندهای مجوزدهی باید از سوی نهاد متولی (در حال حاضر طبق قانون، هیئت مقررات‌زدایی ذیل وزارت امور اقتصادی و دارایی) با جدیت پیگیری شود. فرایند مهندسی مجدد با حذف مجوزهای غیرضروری، ادغام بخشی از مجوزها، تسهیل شرایط و کاهش مدارک برخی مجوزها و ... فرایند نسبتاً طولانی و در بعضی موارد چندساله است که می‌توان در چندین مرحله،

نسبت به اجرایی‌سازی آنها اقدام کرد و با تعریف نماگرهای ارزیابی عملکرد مشخص، میزان توفیق در پیاده‌سازی آن مراحل را مورد بررسی قرار داد.

۳. گام سوم که می‌تواند هم‌زمان با گام دوم پیگیری شود، ایجاد درگاه الکترونیکی صدور مجوزهای کسب‌وکار است. امکان و سرعت اجرای این مرحله بیش از هر چیز به توسعه دولت الکترونیک در کشورها بستگی دارد و غالباً ذیل برنامه‌های دولت الکترونیک و به سرپرستی متولی ایجاد و توسعه دولت الکترونیک و یا همکاری بسیار نزدیک با نهاد مذکور صورت می‌گیرد. ایجاد درگاه صدور مجوزها در کشورهای مورد بررسی چندین سال به طول انجامیده و در برخی کشورها با درگاه اطلاع‌رسانی مجوزها ادغام شده و در برخی دیگر درگاهی جداگانه با عملکردی متفاوت است.

۴. برای تسهیل مجوزهای کسب‌وکار لزومی به وضع و اصلاح قانون نیست. بسیاری از کشورها اصلاحات مجوزهای کسب‌وکار را که عموماً در حیطه مقررات‌گذاری دولتی هستند از طریق طراحی و پیاده‌سازی برنامه‌های دولت اجرا می‌کنند.

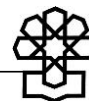
۵. تعیین زمان ضرب‌الاجل برای صدور مجوز به‌عنوان راهکار در کشورهای آذربایجان و قزاقستان استفاده شده است. اما زمان باید معقول و متناسب با شرایط کشورها تعیین شود. درحالی‌که آذربایجان ضرب‌الاجل هفت روز برای اجازه‌نامه را با وجود جمعیت بسیار اندک و قزاقستان ضرب‌الاجل ۱۵ روز برای اجازه‌نامه را با توجه به پیشرفت سریع در دولت الکترونیک تعیین می‌کند، اتحادیه اروپا کاهش زمان همه مجوزها به یک ماه را مناسب ارزیابی نکرده و این کاهش زمان را خطری برای جامعه و محیط زیست تلقی می‌کند. از این‌رو در تعیین ضرب‌الاجل در مقررات ایران باید امکان بررسی‌های لازم در زمان تعیین شده در نظر گرفته شود.

۶. نظارت دوره‌ای برای تسهیل مجوزهای کسب‌وکار ضروری است. پیشرفت‌ها در کاهش زمان، پیچیدگی و هزینه مجوزها باید به‌صورت دوره‌ای رصد شوند. نهاد متولی تسهیل باید ملزم به انتشار اطلاعات عملکرد با تعیین نماگرهایی مانند زمان مورد نیاز برای صدور مجوز، تعداد مجوزهایی که فرایند صدور آنها به‌طور کامل الکترونیکی شده‌اند، تعداد یا درصد درخواست‌های رد شده برای مجوز به‌دلیل مغایرت با قوانین و مقررات، تعداد مجوزهای بررسی شده با هدف اصلاح فرایند یا ادغام و ... شود.

۷. در بلندمدت با هدف کاهش نظارت پیشینی و صدور مجوز، محیط نهادی مناسب برای نظارت پسینی و ایجاد فضای رقابت سالم در اقتصاد ایران فراهم شود. استقرار نظام مالیاتی کارآمد، عادلانه و شفافیت هرچه بیشتر اطلاعات اقتصادی می‌تواند در این زمینه مؤثر باشد.

منابع و مآخذ

۱. «قانون سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی»، مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۸.
۲. «قانون اصلاح مواد (۱)، (۶) و (۷) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی»، مصوب ۱۳۹۳/۴/۱.
۳. «قانون الحاق موادی به قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور»، مصوب ۱۳۹۷/۳/۲۱.
۴. «قانون اصلاح مواد (۱) و (۷) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی»، مصوب ۱۳۹۹/۱۲/۱۳.
۵. تصویب نامه شورای عالی اداری، شماره ۳۹۰۸۲۵، تاریخ ۱۳۹۹/۱۱/۲۰.
۶. احمدیان، مریم. گزارش نظارت بر اجرای احکام قانونی مجوزهای کسب و کار ۲. پایگاه اطلاع‌رسانی مجوزهای کسب و کار، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات اقتصادی، شماره مسلسل ۱۷۴۵۹، فروردین ۱۴۰۰.
۷. مرکز مالگیری، احمد. گزارش نظارت بر اجرای احکام قانونی مجوزهای کسب و کار ۱. ارزیابی عملکرد هیئت مقررات‌زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات اقتصادی، شماره مسلسل ۱۷۳۹۹، بهمن ۱۳۹۹.
۸. «گزارش نظارتی درباره اجرای قوانین مربوط به محیط کسب و کار ۵. ارزیابی عملکرد هیئت مقررات‌زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار و دفتر پایش و بهبود محیط کسب و کار»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات اقتصادی، شماره مسلسل ۱۶۱۳۰، آبان ۱۳۹۷.
۹. «موانع تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار در ایران: گزارش نظارتی ارزیابی عملکرد هیئت مقررات‌زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار.
۱۰. وزارت امور اقتصادی و دارایی - معاونت امور اقتصادی، مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب و کار، «عملکرد و اقدامات مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب و کار»، کد گزارش: ۹۹۲۰۱۴۲۶۴۱، مرداد ۱۳۹۹.
۱۱. وزارت امور اقتصادی و دارایی، مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب و کار کشور، بررسی تجربه کشورهای موفق در حوزه بهبود محیط کسب و کار و پیشنهاد مدل بومی، مهر ۱۳۹۸.
12. Law of the Republic of Azerbaijan on Licenses and Permits
13. Law of the Republic of Kazakhstan on Permissions and Notifications
14. The Crafts and Trade Code (German: Handwerksordnung or Hwo or Handwo)
15. European Commission, Study on the Compliance by Member States on the Time Needed to Gget Licences and Permits to Take up and Perform the Specific Activity of an Enterprise as from Beginning of 2014, 2015
16. Baker & McKenzie's, Doing Business in Azerbaijan, Baker McKenzie – CIS, Limited, Almaty, 2018.
17. Baker & McKenzie's, Doing Business in Kazakhstan, Baker McKenzie – CIS, Limited, Almaty, 2018.
18. KPMG International, Doing Business in Azerbaijan, KPMG Azerbaijan Limited, Baku, 2019.
19. National IT Industry Promotion Agency of Korea, Overview of Government Integrated Portal For Supporting Business (G4B), 2016.
20. Periasamy, K. Pelly & Siew-Kein Sia, Challenges in Delivering Cross-Agency

Integrated e-Services: The OBLIS Project, Twenty-Seventh International Conference on Information Systems, Milwaukee, December 2006.

21. US Chamber of Commerce, Starting a Business? A Guide to Business Licenses and Permits, 2019 <https://www.uschamber.com/co/start/startup/business-licenses-and-permit-guide>
22. World Bank Group, Business Licensing Reforms Insights From Selected Country Experiences, June 2019.
23. World Bank Group, Doing Business in Germany. 2020.

وبسایت:

24. <https://www.sba.gov/business-guide/launch-your-business/apply-licenses-permits>
25. the balance ,small business,2020, <https://www.thebalancesmb.com/business-licenses-and-permits-398925>
26. <https://www.uschamber.com/co/start/startup/business-licenses-and-permit-guide>
27. <https://smallbusiness.findlaw.com/starting-a-business/licenses-and-permits-overview.html>
28. [https://www.countyoffice.org/business-license-search /](https://www.countyoffice.org/business-license-search/)
29. <https://startupsavant.com/best-business-license-services>
30. <https://www.phila.gov/departments/department-of-licenses-and-inspections/permits-and-certificates//>
31. <http://eugo.gov.hu/what-is-eugo>
32. Ventanillas únicas | Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs (europa.eu)
33. <https://www.berlin.de/ea/en/>
34. <https://www.lawyersgermany.com/special-licenses-and-permits-in-germany>
35. <https://www.iamexpat.de/career/entrepreneur-germany/how-to-start-up-your-own-business%E2%80%8B>
36. https://www.gesetze-im-internet.de/hwo/anlage_b.html
37. <https://www.bmwi.de/Redaktion/EN/Artikel/SME-Sector/points-of-single-contact.html>
38. <https://www.malaysia.gov.my/portal/content/30342>
39. <https://www.paulhypepage.my/malaysia-business-licenses/>
40. <https://www.malaysiabiz.gov.my/en>
41. <http://www.bless2.gov.my/>
42. <https://mishu.my/business-licenses/>
43. <https://licence1.business.gov.sg/web/frontier/home>
44. <https://www.g4b.go.kr>
45. <https://egov.kz/cms/en>
46. <http://adilet.zan.kz/eng/docs/Z1400000202>
47. Possible Consequences of the Adoption of the Draft Law of the Republic of Kazakhstan "On Permits and Notifications" for Doing Business in Kazakhstan - Corporate/Commercial Law - Kazakhstan (mondaq.com)
48. Electronic Government of the Republic of Kazakhstan Electronic Government of the Republic of Kazakhstan (egov.kz)
49. Projects of the Electronic Government of the Republic of Kazakhstan Electronic Government of the Republic of Kazakhstan (egov.kz)

50. <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=85079>
51. <https://www.e-gov.az/en>
52. <https://asan.gov.az/en>
53. <https://www2.deloitte.com/az/en/pages/legal/articles/Legal-alert-licenses-permits-customs.html>
54. <http://vxside.gov.az/en/article/798>

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۷۶۱۰

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: مروری بر تجربیات کشورهای منتخب در ساماندهی مجوزهای کسب و کار و درس‌هایی برای ایران

نام معاونت: مطالعات اقتصادی (گروه تنظیم رقابت و محیط کسب و کار)

تهیه و تدوین: مریم احمدیان

مشاور خارج از مرکز: مرتضی سلطانپور ابیانه

ناظران علمی: موسی شهبازی غیاثی، سیدامیر سیاح، مهدی رزم‌آهنگ

متقاضی: کمیسیون ویژه جهش و رونق تولید و نظارت بر اجرای اصل (۴۴) قانون اساسی

واژه‌های کلیدی:

۱. محیط کسب و کار

۲. مجوزهای کسب و کار

۳. نظارت پیشینی

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۴/۲۷